

HRVATSKI PLANINAR

125
GODINA
HRVATSKOG
PLANINARA
1898 – 2023

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **115**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

6

LIPANJ
2023

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski vjesnik« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschhoffset d.o.o.,
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
prof. dr. Darko Grundler
Damir Janton
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku
iznosi **19,90 eura (149,94 kuna)**.

Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35,00 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 2,00 eura (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (ured.hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

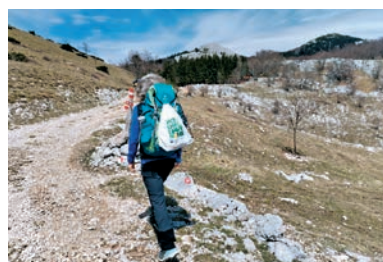
264 Stoljeće i četvrt
Hrvatskog planinara

267 Sedamdeset godina od prvog
uspoda na vrh Mount Everesta

289 Dobrodošli na Papuk!

294 Razvijanjem svijesti do
čistih planinarskih putova

Sadržaj

Članci

- 264 Stoljeće i četvrt
Hrvatskog planinara**
Alan Čaplar
- 276 Sedamdeset godina
od prvog uspoda na vrh
Mount Everesta**
Darko Berljak
- 289 Dobrodošli na Papuk!**
Anita Bubak
- 292 Uz 125. obljetnicu
planinarstva u Požegi**
Vjekoslav Kramberger
- 294 Razvijanjem svijesti do
čistih planinarskih putova**
Ivona Gönner i
Valentina Futač

Rubrike

- 298 In memoriam:** Boris Buljan,
Vladimiro – Vlado Radovan
- 299 Zaštita prirode:** Akcija čišćenja
otpada na Psunju
- 300 Nova izdanja:** Stipe Božić:
Penjačevi zapisi, Put do najviših
vrhova svijeta, Matej Perkov:
Pišem grafite na duši planine
- 302 Planinarske kuće:** Medalja
Hrvatske komore arhitekata za
tri planinarska skloništa Ivana
Juretića
- 303 Planinarski putovi:** Tečaj za
markaciste za društva koja
održavaju planinarske putove na
Medvednici, Novih 74 markacista
na tečaju za markaciste na
Poklonu

Teme broja

Stoljeće i četvrt
Hrvatskog planinara,
70 godina od prvog uspoda
na vrh Mount Everesta

Naslovnica

Mount Everest,
foto: Darko Berljak

- 306 Vijesti:** 11. Pohod
po Istarskom
planinarskom putu,
Više od 2000 planinara
na 41. Papučkim
jaglacima, Predstavljen
turističko-planinarski
zemljovid Zrinske gore
- 308 Kalendar akcija**
- 310 Planinarska
enigmatika**

125
GODINA
HRVATSKOG
PLANINARA
1898 – 2023

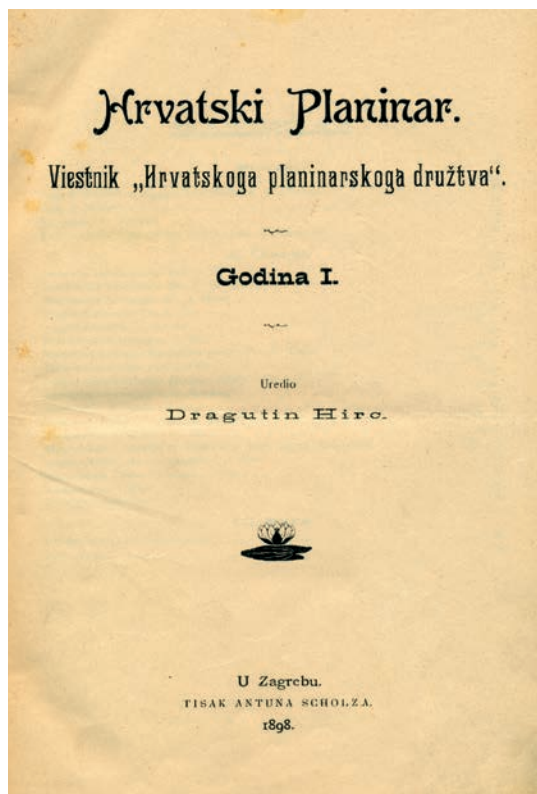
Stoljeće i četvrt Hrvatskog planinara

Alan Čaplar, Zagreb

Malo je u svijetu časopisa koji izlaze od 19. stoljeća do danas! Časopisi s takvom tradicijom na našim se prostorima mogu nabrojiti na nekoliko prstiju. Hrvatski planinari mogu (i trebaju) biti ponosni što imaju jedan od najstarijih časopisa u našoj zemlji, a ujedno i jedan od planinarskih časopisa s najdužom tradicijom u svijetu. Iako je u suvremeno doba tiskarska tehnologija pristupačnija i jednostavnija nego ikad prije, brojni moderni elektronički mediji i društvene mreže danas snažno potiskuju tiskana izdanja, pa čak i gasne mnoge tradicionalne tiskane

novine i časopise. U takvim okolnostima nije jednostavno izdavati časopis i čuvati tradiciju započetu u 19. stoljeću.

Prvi broj Hrvatskog planinara izašao je 1. lipnja 1898., prije točno 125 godina. Povrh toga što je odigrao veliku ulogu u razvoju hrvatske planinarske književnosti, naš časopis već 125 godina ima vodeću ulogu u razvitku hrvatskog planinarstva, alpinizma i speleologije, kao djelatnosti tjelesne kulture, a svojim je dugogodišnjim izlaženjem postao svojevrsan arhiv povijesti hrvatskog planinarstva. Svojom je trajnom prisutnošću i okupljanjem planinarskih pisaca

Prvi broj Hrvatskog planinara od 1. lipnja 1898.

Naslovnice svih godišta Hrvatskog planinara

Hrvatski planinar postao prava riznica planinarske riječi i jedinstven pisani trag o razvitku hrvatskoga planinarstva. Njegovih 115 godišta nisu samo bogata planinarska biblioteka nego i trajna veza među planinarima svih generacija, a tradicija te istraživački i književni dosezi koje Hrvatski planinar baštini od planinara s kraja 19. i početka 20. stoljeća svrstava ga u red časopisa koji su postali svojevrsno nacionalno kulturno dobro.

U početku je izdavanje časopisa bilo mnogo složenija zadaća nego što se to danas može i naslutiti. Tehnologija tiska i distribucije bila je kudikamo skromnija nego danas pa s posebnim divljenjem treba promatrati napore planinara krajem 19. stoljeća da počnu izdavati svoj časopis. Hrvatski planinar imao je uspona i padova, čak se desetak ratnih i poratnih godina privremeno ugasio (zato je u 125 godina izašlo »samo« 115 godišta). Dvaput je mijenjao i svoje ime: od 1910. do 1913. izlazio je pod naslovom Planinarski vjesnik na stranicama Obzorova književnog priloga Vienac, a od 1949. do 1992. nosio je ime Naše planine. Mijenjali su se i izdavači; osim Hrvatskoga planinarskog društva, bili su to spomenuti Obzor i od 1949. Planinarski savez Hrvatske, odnosno danas Hrvatski planinarski savez. Petnaest godina, od 1966. do 1981.,

suizdavač časopisa bio je Planinarski savez Bosne i Hercegovine, a čitateljska i suradnička mreža proširila se diljem tadašnje države.

Počeci u 19. stoljeću

Kraj 19. stoljeća bio je u austrougarskoj državi plodno znanstveno i kulturno doba, ujedno i vrlo plodno doba za razvitak planinarstva, pa nije neobično što je Hrvatska već tada išla ukorak s europskim planinarskim zbivanjima i trendovima. Godine 1874. osnovano je u Zagrebu Hrvatsko planinsko društvo (HPD), koje je vrlo brzo započelo s organiziranim istraživanjem i upoznavanjem hrvatskih planina. U početku se, dakako, planinarenjem bavilo relativno malo ljudi, no njihovi su rezultati i s današnjega gledišta vrlo vrijedni. Sljedeće će godine Hrvatski planinarski savez obilježiti 150. obljetnicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj.

U 25. godini rada HPD je odlučio pokrenuti izdavanje svojega časopisa, po uzoru na slovenski Planinski vestnik, koji je počeo izlaziti 1895. Izdavanje Hrvatskog planinara potaknuo je književnik, pjesnik i profesor filozofije Franjo Marković. Zabilježeno je da je Marković na skupštini HPD-a 23. travnja 1898. predložio »da se u prilog trajnom pobuđivanju mara za planinarstvo i njegove svrhe izradi osnovu i priredi građu za

Književnik Franjo Marković – inicijator izlaženja
»Hrvatskog planinara«

Prvi urednik Dragutin Hirc

izdavanje društvenog lista.« Da je njegova inicijativa naišla na dobar odjek, svjedoči činjenica da je odbor HPD-a već 4. svibnja jednoglasno zaključio da se od mjeseca lipnja počne izdavati mjesečnik Hrvatski planinar te je za urednika izabrao tada već iskusnog publicista Dragutina Hirca.

Dragutin Hirc zanimljiva je povijesna ličnost. Bio je jedan od najplodnijih publicista svoga doba, s više od tisuću objavljenih članaka (!), a svoje je ime ovjekovječio s nekoliko knjiga sabranih putopisa, koje su u ono doba bile najviši grafički domet. Iako nije imao fakultetsku naobrazbu, postao je, zahvaljujući entuzijazmu, jedan od naših najcjenjenijih botaničara. Svoje poznavanje domovine okrunio je 1905. monumentalnim djelom »Prirodni zemljopis Hrvatske«, na čak 720 stranica.

Na prvim je stranicama prvoga broja Hrvatskog planinara 1898. predstavljen program časopisa, koji je i danas aktualan: »I evo 'Hrvatskog Planinara' koji u čednom ruhu pozdravlja hrvatski narod i bratsku pruža ruku 'Planinskom Vestniku', glasilu pobratimskoga 'Slovenskega planinskega društva', koji izlazi već četvrtu godinu u bijeloj Ljubljani. Prema svrsi društva donasati će 'Hrvatski Planinar' opise

naših gora i planina; opisivati lazne na visoke bregove i vrhove, a naročito izticitati vidike i po tome upozorivati na krasotu naše drage domovine (...) svratiti će svoju pozornost flori i fauni (...) donasati životopise domaćih i stranih čuvenih planinara (...) pratiti rad slavenskih planinskih društava, u prvome redu susjednih, te će živom rieči nastojati, da se što prije ustroje planinarska društva u Dalmaciji, Bosni, Hercegovini i Istriji (...) pribirati planinarsku gradju (...) nastojati da svojim radom obogaćuje duh uzvišenim idejama, da razvija u njemu pravi idealizam i da uzgaja spram drage i preliepe nam domovine u srcima žarki patriotizam.« Pokretač časopisa Franjo Marković javio se u prvom broju Hrvatskoga planinara pjesmom »Pozdrav Triglavu sa zagrebačkog Sljemena«, nadahnutom vidikom sa sljemenske piramide, koji je jednog jutra sezao do Triglava. Ta se razgledna piramida danas nalazi na vrhu Japetiću (879 m) u Samoborskom gorju, kamo je 1960. preseljena.

Izazovna desetljeća

Izdavanje časopisa nije se odvijalo glatko. Neki su brojevi imali više, neki manje stranica, a zbog teškoća s izdavanjem, časopis je sredinom 1901. postao dvomjesečnik. Kada se Hirc umorio,

uređivanje je 1904. preuzeo gimnazijski profesor i zaljubljenik u Medvednicu Vjekoslav Novotni. Za razliku od Hirca, on je sve svoje slobodno vrijeme posvetio HPD-u: bio je član od osnutka, dugogodišnji tajnik i širokogrudni mecena, tako da je Hrvatski planinar u njegovo doba doista postao odraz društvenoga rada u HPD-u.

Godine 1907. izdan je jedinstven osmero-broj 5-12 (na 20 stranica), a od 1910. časopis je nastavio izlaziti kao prilog Obzorova Viena pod naslovom Planinarski vjesnik (opet kao mjesečnik). Obzor je u to doba bio jedan od vodećih hrvatskih listova i odigrao je vrlo važnu ulogu u razvitku književnosti prije Prvoga svjetskog rata. U to ga je vrijeme uređivao književnik prof. Josip Pasarić, budući predsjednik HPD-a. Nakon četiri godine izlaženja pod okriljem Viena, Hrvatski se planinar 1914. ponovno osamostalio, no nakon sedam brojeva pod uredništvom Josipa Poljaka časopis je zbog ratnih okolnosti ponovno prestao izlaziti.

Hrvatski je planinar od početka pratio život HPD-a, zatim PSH-a, a danas HPS-a, i bio svjedok svih transformacija planinarstva na našim prostorima. U prvom razdoblju organiziranoga hrvatskog planinarstva, na kraju 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća, u časopisu je prevladavao znanstveno-popularni stil jer je planinarstvo tada bilo najviše usmjereno ka stručnom istraživanju dotad nepoznatih planinskih kutaka Hrvatske. Planinarstvo je za mnoge istraživače

toga doba zapravo bilo način da »spoje ugodno s korisnim«, a časopis Hrvatski planinar bio je glasnik u kojem su svoja zapažanja s istraživačkih ekspedicija mogli zabilježiti i podijeliti s drugim istraživačima planina. Literati su časopis koristili kao glasilo specijalizirano za književnost inspiriranu planinama, tako da se među prvim suradnicima časopisa nalaze brojna najuglednija prirodoslovna i književna imena onoga doba, sve redom ličnosti koje danas imaju »svoje« ulice u Zagrebu i mnogim drugim gradovima. Bili su to, primjerice Gjuro Arnold, Dragutin Gorjanović Kramberger, Andrija Mohorovičić, Dragutin Hirc, Franjo Marković, Emil Laszowski, Oton Kučera, Fran Gundrum Oriovčanin, Hinko Hranilović, Branko Šenoa, Bude Budisavljević, Stjepan Širola, Dragutin Franić, Ljudevit Rossi, Alberto Weber itd. U tom razdoblju, a i poslije, tiskan je niz vrijednih stručnih članaka, koji se i danas citiraju u stručnim publikacijama kada se govori o ishodištima geografije, botanike, geologije, meteorologije i drugih znanstvenih disciplina u Hrvatskoj.

Poslije Prvoga svjetskog rata, kada je glavnu ulogu u planinarskoj organizaciji preuzeo širi sloj bogatoga građanstva, u časopisu su počeli prevladavati nadahnuti putopisi. U novije doba, kada se planinarstvo proširilo na sve društvene slojeve, časopis je, u skladu s novim trendovima, postao reprezentativna revija s obiljem atraktivnih slika i vrlo raznovrsnih članaka i vijesti.

Naslovnice Hrvatskog planinara 1940., 1992. i 2020.

Zanimljivo je pratiti i kako se mijenjao jezik kojim se pisalo. Neke riječi koje su se u prvim godinama redovito upotrebljavale danas djeluju arhaično i teško su razumljive. Primjerice, u prvim su godinama česte riječi bile: uzlaz (uspon), prorov (tunel), okuč i krivuljice (zavoji, serpentine), bjelolist (runolist) itd.

Razdoblje između svjetskih ratova

Časopis je nakon stišavanja nevolja koje je donio Prvi svjetski rat opet počeo izlaziti 1922., ponovno pod uredništvom dr. Josipa Poljaka. Radi izdavanja časopisa, u HPD-u je 12. travnja 1921., s vrlo dobrim odzivom, utemeljena Nakladna zadruga hrvatskih planinara (HP 1922, 62). Poljakovom zaslugom časopis dobiva suvremeniji izgled i bogatiji sadržaj. Urednikom mu je bio do 1929., kada je svoj rad u planinarskoj publicistici okrunio izvrsnim »Vodičem po Velebitu«. Osim toga, uređivao je HPD-ov Fotografski vjesnik, a postao je i potpredsjednikom društva.

Godine 1922. dr. Ivan Krajač, budući reformator hrvatskog planinarstva, objavio je u časopisu svoj programatski članak »Hrvatsko planinarstvo« (i ponovno 1924. pod naslovom »Razvitak HPD-a«), no već 7. kolovoza 1925., na sjednici uprave, Krajač daje ostavku na mjesto predsjednika HPD-a jer je imenovan za ministra trgovine u Beogradu. Na redovnoj skupštini HPD-a za novog je predsjednika izabran dotadašnji potpredsjednik prof. Josip Pasarić, popularno zvan Japica. Predsjednički je mandat Pasarić započeo velikim slavljem prigodom otvaranja Tomislavova doma, a sam je godinama požrtvovno nosio glavni teret društvenog rada. Za njegova je razdoblja HPD postigao velike uspjehe i višestruko povećao članstvo. Pasarićevim su imenom nazvani planinarski dom na Ivanščici i jedan kuk u Rožanskim kukovima na Velebitu.

Josipa Poljaka naslijedio je 1929. na mjestu urednika upravo Pasarić. Već je tada imao za sobom veliko publicističko i uredničko iskustvo (od 1892. do 1905. bio je urednik Obzora). Nakon rada u Obzoru bio je profesor i ravnatelj gimnazije, a djelovao je i politički, pod okriljem HSS-a (u vrijeme Austro-Ugarske sukobljavao se s banom Khuenom-Héderváryjem, a u novoj državi bio i podsekretar prosvjete u Beogradu

i potpredsjednik skupštine). Zahvaljujući svom autoritetu, uspijevao je izgladiti mnoge društvene nesuglasice, ali je na kraju mandata nastao oštar sukob »starih i mladih«, koji je završio Pasarićevim neslavnim porazom. Naime, uzeo je sebi za pravo da u HPD-u odlučuje prilično samovoljno, u čemu je imao i Krajačevu potporu, čiji se autoritet veoma poštovao. Prvi otvoreni sukob dogodio se nakon HPD-ove skupštine 1932., kad se na odborničkoj konferenciji trebao konstituirati upravni odbor. Većina odbornika predložila je za drugog potpredsjednika dotadašnjega dugogodišnjeg tajnika, odvjetnika dr. Zlatka Prebega, no Pasarić se tome usprotivio, a u tome ga je podržao i Krajač. Kad su njih dvojica zaprijetili ostavkom, još je 10 od 18 odbornika predalo ostavku. Pasarić je svim HPD-ovim podružnicama uputio dopis u kojem je pobrojao Prebegove nedostatke, no ovaj mu nije ostao dužan pa je tiskao pamflet pod naslovom »Odgovor«, na 23 stranice, s teškim optužbama protiv Pasarića. Pasarić je tada odnio Pirovu pobjedu jer je već nagodinu (1933.) Prebeg sa svojim istomišljenicima odnio pobjedu (239 : 347 glasova) i Pasarić je ostao u manjini. Ozlojeđeni Pasarić izjavio je da »iz činjenice odglasanog mu nepovjerenja povlači konzekvence i polaže kako predsjednički, tako i mandat čitavog odbora«.

Za Pasarićeva nasljednika na čelu HPD-a, a ujedno i na mjestu urednika Hrvatskog planinara, izabran je srednjoškolski profesor, publicist, pedagog i političar dr. Ante Cividini. Izabran je kao kompromisna ličnost, koja je bila izvan dotadašnjih sukoba, i poznat po tome što nije imao ambicija da vlada »čvrstom rukom«. Za njegova razdoblja, koje je trajalo šest godina (1933. – 1939.), HPD je bio u stalnom usponu i bez većih društvenih nesporazuma. Kao rođeni Goranin, osobito je volio planine Gorskoga kotara. Za njim je ostalo nedovršeno djelo »Gorski kotar«, zamišljeno kao monumentalna edicija (izišla su samo tri sveska). Kao urednik Hrvatskog planinara, Cividini je časopisu nastojao dati općekulturno obilježje, no već nakon 14 Cividinijevih brojeva uredničke je poslove 1935. preuzeo potpredsjednik HPD-a Fran Kušan. Taj se profesor botanike poslije istaknuo kao jedan od najvećih istraživača hrvatske flore. Bio je osnivač Botaničkoga

Urednici Hrvatskog planinara kroz povijest: Dragutin Hirc, Vjekoslav Novotni, Josip Pasarić, Josip Poljak, Ante Cividini, Fran Kušan, Ivan Rengjeo, Petar Lučić Roki, Željko Poljak i Alan Čaplar

zavoda i Botaničkoga vrta Farmaceutskog fakulteta u Zagrebu, koji danas nosi njegovo ime, osnivač botaničkog vrta kod Tomislavova doma na Sljemenu 1939. i botaničkog vrta u Modrić-dolcu pod Zavižanom na Velebitu 1967.

Krajem 1939., kada su se Cividini i Kušan povukli, za urednika Hrvatskog planinara izabran je prof. Ivan Rengjeo, koji je unatoč ratnim teškoćama i nevoljama uspio održati časopis do sredine 1944. Rengjeo je bio ravnatelj Prve klasične gimnazije u Zagrebu. Došao je iz Sarajeva, gdje je bio predsjednik Hrvatskoga športskoga kluba (1913.), tajnik HPD-a Bjelašnica (od 1923.), suosnivač Društva planinara BiH (1921.) i njegov potpredsjednik. U Zagrebu je bio predsjednik Hrvatskoga numizmatičkog društva (1940.) i istodobno s Hrvatskim planinarom urednik Numizmatičkih vijesti.

Drugi svjetski rat duboko je potresao i planinarsku organizaciju. Tadašnji je režim 1941. odredio da podružnice HPD-a moraju posve prekinuti vezu sa središnjicom u Zagrebu i postavio na njihovo čelo svoje povjerenike, a krovna planinarska udruga postalo je novoosnovano Hrvatsko planinarsko društvo NDH, koje je 1942. pretvoreno u Hrvatski planinarski savez NDH. Reorganizacijom je, dakle, HPD formalno bio likvidiran, ali unatoč tome nastoji djelovati »po

starim pravilima« i na izvanrednom članskom sastanku 13. listopada 1943. bira svoju upravu postavljajući kao cilj »da se sačuva i poveća društvena imovina i da se održi živim interes članstva za planinarstvo i društveni rad, kako bi društvo u povoljnijim prilikama moglo razviti svoju punu djelatnost«. Uprava HPD-a sazvala je 29. ožujka 1944. redovnu, 68. glavnu skupštinu, na kojoj ponovno usvaja nekadašnju strukturu sa središnjicom i podružnicama te za predsjednika HPD-a izabire Vilima Ivaniša. Okolnosti, međutim, nisu bile povoljne: nakon objavljivanja skupštinskog zapisnika Hrvatski planinar prestao je izlaziti. Posljednji je broj 6-8, 1944.

Naše planine

Nedugo pošto je 1948. započelo osnivanje planinarskih društava i kada je 1949. formiran Planinarski savez Hrvatske, prof. Vladimir Blašković potaknuo je ponovno izdavanje planinarskog časopisa. Blašković je poslije u svojoj »Povijesti hrvatskog planinarstva« (Zagreb, 1975.) kvalitetno opisao HPD-ovo i PSH-ovo glasilo: »Časopis je odigrao veoma važnu ulogu ne samo kao propagator planinarske misli nego i kao publikacija s obiljem dragocjenog planinarskog štiva. Pored vješto pisanih planinarskih crtica i bezbroja bilježaka, vijesti, instruktivnih

savjeta i zanimljivih podataka najraznovrsnijeg planinarskog sadržaja, donosio je i priloge nemale znanstvene vrijednosti, koji su ponekad značili pravo otkriće (...) Uz refleksivne planinarske impresije u tom je časopisu bilo objavljenih književno visokovrijednih, upravo briljantno pisanih putopisa dostojnih da budu tiskani i u najserioznijem književnom časopisu.»

Časopis je, da u njemu ne bi bilo hrvatskih obilježja, 1949. dobio neutralno ime Naše planine. Urednikom je postao Pero Lučić Roki, šef računovodstva Veterinarskog fakulteta u Zagrebu. Lučić Roki počeo je planinariti kao učenik u Sinju. Bio je član HPD-a Mosor u Splitu prije Drugoga svjetskog rata, a nakon rata je među osnivačima PD-a Zagreb. Bio je predsjednik toga društva (1952.) i potpredsjednik te član vodstva PSH-a (potpredsjednik, referent za veze s inozemstvom, predsjednik Komisije za izdavačku djelatnost), osnivač Alpinističkoga kluba u Zagrebu 1959. i njegov prvi predsjednik. Osobito se istaknuo kao fotograf, predavač i publicist, a zahvaljujući

svojoj komunikativnosti i temperamentu – i kao uspješan propagandist. Njegovo je djelo reprezentativna fotomonografija »Planine Jugoslavije«, izdana 1967.

Urednički rekorder Željko Poljak

Drugu polovicu 20. stoljeća obilježio je istaknuti planinarski publicist i erudit prof. dr. Željko Poljak, koji je bio glavni urednik časopisa pune 42 godine, od 1959. do 2000. Tako dug urednički staž rekord je na prostoru jugoistočne Europe i rekord u hrvatskoj publicistici uopće. Poljakova je biografija vrlo opsežna i impresivna, a budući da je već mnogo puta objavljena i dobro poznata, nećemo je ovdje ponavljati, nego ćemo samo ustvrditi da u cjelokupnoj hrvatskoj planinarskoj povijesti nema planinara s tako bogatom i raznolikom planinarskom biografijom. Poljak se 2005. predstavio knjigom »Život na planinarski način«, u izdanju HPS-a. Koncem 2017. izašla je u izdanju Medicinske naklade njegova slična memoarska knjiga »Liječničke svaštice«, u kojoj satirama,

Časopis je od 1949. do 1991. izlazio pod imenom Naše planine

uspomenama, putopisima i anegdotama svjedoči o svojem zanimljivom profesionalnom životu. Poljakov planinarski život predstavljen je također i knjigom povjesničara sporta Eduarda Hemara »Željko Poljak – velikan hrvatskog planinarstva«, u izdanju Društva za povijest sporta i tjelovježbe i HPS-a. Poljak je i danas planinarski aktivan, a premda u dobi od 97 godina, neumorno stvara, uređuje razne publikacije i surađuje u Hrvatskom planinaru. Poljak je ujedno i autor s najviše objavljenih članaka i vijesti u Hrvatskom planinaru.

Od 1966., točnije, od broja 7, Naše planine bile su ujedno i glasilo Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine. Tako je bilo do kraja 1981., kada je PS BiH odustao od suizdavaštva jer nije više mogao snositi tiskarske troškove. Predstavnik BiH u uredništvu bio je isprva sarajevski planinar Drago Bozja, a od 1980. to su bili Tomislav Batinić i Šefko Hadžialić.

Povijesni događaji koji su prouzročili raspad Jugoslavije početkom 90-ih godina 20. stoljeća odrazili su se i na hrvatskom planinarstvu i samom časopisu. Tada mu se naglo prepolovila naklada jer je prije Domovinskog rata mnogo planinara iz drugih jugoslavenskih republika primalo Naše planine. No časopisu je vraćeno hrvatsko obilježje i ime koje je imao na početku – Hrvatski planinar. Odluka o tome da se Planinarski savez Hrvatske preimenuje u Hrvatski planinarski savez i da se časopisu Naše planine vrati staro, tradicionalno ime Hrvatski planinar donesena je na redovnoj skupštini PSH-a 13. travnja 1991., još prije odluke o proglašenju samostalnosti Republike Hrvatske.

Profesora Poljaka na uredničkoj je dužnosti u prvim danima trećeg milenija, 2001., naslijedio Alan Čaplar, koji časopis uređuje do danas. HPS je napravio hrabar iskorak povjerivši uredničku dužnost planinaru koji je tada imao samo 21 godinu. Čaplar je autor ili koautor ukupno 33-ju planinarskih, turističkih i geografskih knjiga te urednik više stotina raznovrsnih izdanja, a od 2019. obnaša profesionalnu dužnost glavnog tajnika HPS-a.

Zahvaljujući novim tehnologijama i mogućnostima, časopis se 2001. počeo tiskati u boji. Prije 11 godina opseg časopisa povećan je za 88 stranica godišnje, pri čemu je trošak povećanja opsega na sebe u potpunosti preuzeo HPS, ne

Autor bibliografije Hrvatskog planinara Darko Grundler, dugogodišnji urednik Željko Poljak, lektor Robert Smolec i aktualni urednik Alan Čaplar 2013. na Učki

povećavajući cijenu pretplate. Štoviše, upravo kako bi časopis bio što pristupačniji zainteresiranim planinarima, pri pretvaranju cijena iz kuna u eure 2023., cijena pretplate je snižena, unatoč znatnom poskupljenju tiskarskih i poštanskih usluga. Vjerojatno ne postoji mjesto gdje se za manje od 20 eura može nabaviti tiskano izdanje od čak 572 stranice, k tome još s uključenom dostavom 11 puta godišnje na kućnu adresu.

Velike obljetnice

Godine 1998. u Starogradskoj je vijećnici na Markovu trgu u Zagrebu održana posebna svečanost u povodu 100. obljetnice izlaska prvog broja Hrvatskog planinara. Uz jubilarni broj, izdan je vjeran pretpisak prvog broja časopisa. Na sličan su način, 2008., stoto godišće časopisa i 110. obljetnica Hrvatskog planinara obilježeni nizom akcija trajne vrijednosti. U lipnju 2008. tiskana je opsežna »Antologija Hrvatskog planinara 1898 – 2008« na 148 stranica. Antologija sadrži izabrane članke, koji su pretiskani točno onako kako su objavljeni. Najviše članaka nudi odgovor na pitanje što planinare privlači u planine, budući da takvi članci najbolje dočaravaju ljubav planinara prema planinarenju, a njihova aktualnost nikada ne blijedi. »Antologija« je predstavljena na velikoj svečanosti 4. lipnja 2008. u Novinarskom domu u Zagrebu. Tom su prilikom suradnicima časopisa dodijeljene prigodne

Obilježavanje 100. godišta Hrvatskog planinara 2008. godine, slijeva: prof. dr. Hrvoje Kraljević, Tanja Devčić, prof. dr. Željko Poljak, Alan Čaplar, Branko Meštrić, prof. dr. Darko Grundler i Darko Berljak

spomenice, a vrhunac svečanosti bilo je puštanje u rad računalne bibliografije s internetskim pretraživačem na webu HPS-a. Unatoč olujnom nevremenu koje je toga poslijepodneva potopilo Zagreb, dvorana Novinarskog doma bila je

popunjena do posljednjeg mjesta. Među gotovo 200 uzvanika bilo je i mnogo suradnika iz udaljenih krajeva Hrvatske. Okupljeni su mogli uživo vidjeti jedan od rijetkih cjelovitih kompleta svih brojeva časopisa. Uvezana godišta poslagana u nizu mjerila su gotovo dva i pol metra.

U desetak planinarskih društava, od Splita do Našica, održana su predavanja pod naslovom »Hrvatski planinar – časopis koji spaja generacije«, a 26. studenoga Alan Čaplar i Željko Poljak gostovali su na stručnoj tribini za knjižničare u Knjižnici grada Zagreba. Knjižničari nisu mogli sakriti začuđenost i nevjericu sveobuhvatnošću računalne bibliografije i digitaliziranom građom – bilo im je nevjerojatno da planinari imaju bibliografiju, upotpunjenu digitaliziranom građom, kakvu ne posjeduju ni mnogi časopisi stari tek nekoliko godina. Vrijedi zabilježiti da je tijekom jubilarne godine brojevima koji su nedostajali kompletirana i zbirka Hrvatskoga planinara u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

U listopadu je te godine, na temelju prijedloga Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, predsjednik Stjepan Mesić donio odluku o dodjeli Povelje Republike Hrvatske Hrvatskom

Antologija Hrvatskog planinara 1898. - 2008.

planinarskom savezu za osobit doprinos i značajnu ulogu u znanosti, kulturi, zaštiti prirode, sportu i turizmu u Hrvatskoj. Povod za dodjelu visokoga državnog priznanja HPS-u bio je ukupan doprinos časopisa Hrvatski planinar hrvatskoj kulturi i sportu. Uručujući Povelju, predsjednik Republike istaknuo je 28. siječnja 2009. da posebno poglavlje u razvoju hrvatskog planinarstva pripada Hrvatskom planinaru, koji je jedan od najstarijih hrvatskih časopisa, što je iznimno postignuće i u europskim razmjerima. Izvršni odbor HPS-a proglasio je izdavanje »Antologije« najvećim doprinosom planinarskoj publicistici u 2008. godini, a autora računalne bibliografije prof. dr. Darka Grundlera nagradio priznanjem za najveći planinarski uspjeh u toj istoj godini.

Epohalni pothvat

I danas se rijetko koja hrvatska ustanova ili udruga može pohvaliti podvigom kakav je digitalizacijom više od stotinu godišta svoga časopisa izveo Hrvatski planinarski savez (HPS). Ne postoji mnogo časopisa koji izlaze više od stotinu godina, a još je manje onih koji su u digitalnom

obliku u cijelosti dostupni za pretraživanje i prelistavanje putem interneta i na DVD-u.

Digitalizaciji Hrvatskog planinara prethodio je divljenja vrijedan pothvat prof. dr. Darka Grundlera, koji je izradio cjelovitu bibliografiju svih brojeva našeg časopisa i potom je 2008. darovao HPS-u. Koliko je to bio opsežan posao, svjedoči činjenica da je na tome radio 20 godina (!), a da mu je za unos podataka o jednom prosječnom broju trebalo u prosjeku od tri do četiri sata, što je ukupno oko 3600 dobrovoljnih sati za planinarstvo! Računalna bibliografija sadrži podatke o svim ikad objavljenim člancima i ilustracijama – od prvoga broja do danas. Prof. Grundler istaknuo se u HPS-u i kao autor Interaktivne planinarske karte Hrvatske, autor planinarskih aplikacija za mobilne uređaje te kao predsjednik Izvršnog odbora HPS-a od 2019. do 2023.

Prije Grundlerove cjelovite bibliografije, tematsku, tiskanu bibliografiju Hrvatskoga planinara i Naših planina napravio je i objavio prof. Željko Poljak. Bibliografija je tiskana najprije 1959., kada je Poljak postao urednikom Naših planina, a poslije u nastavcima, u brojevima 9-12,

Svečana primopredaja digitaliziranog Hrvatskog planinara Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu 2010., slijeva: urednici Alan Čaplar i Željko Poljak, ravnatelj NSK Tihomil Maštrović i predsjednik HPS-a Hrvoje Kraljević

Predsjednik HPS-a Hrvoje Kraljević i dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica sa članovima Uredničkog odbora Hrvatskog planinara u posjeti Zoranićevim »Planinama« u knjižnici HAZU povodom 120. obljetnice Hrvatskog planinara 2018.

1975 i 1-2, 1976. te zatim u knjizi »Hrvatsko planinarstvo« (Zagreb, 1975, str. 315-380).

Grundler je ujedno potaknuo i digitalizaciju Hrvatskog planinara, znajući da će bibliografija koju je izradio dobiti pun smisao tek ako svaki bibliografski obrađen članak bude svakom korisniku lako dostupan. Dodatan motiv za digitalizaciju bilo je saznanje da postoje samo tri cjelovita kompleta časopisa.

Digitalizacija Hrvatskog planinara trajala je tri godine, od početka 2007. do kraja 2009. Provodila se skeniranjem najbolje sačuvanih primjeraka časopisa koji su bili dostupni u trenutku skeniranja. Za digitalizaciju su korištena četiri računala i tri skenera te osam eksternih čvrstih diskova velikoga kapaciteta. Samo jedna digitalna kolekcija zauzima 2,2 terabajta diskovnog prostora, što je prije 15-ak godina bila vrlo respektabilna količina podataka. Stare su časopise skenirali Vesna Čaplar, Miljenko Ivković i Nenad Perošević. Za master DVD-a i postavljanje PDF-ova na internet zaslužan je Branko Meštrić. Projekt digitalizacije vodio je Alan Čaplar. Glavninu sredstava osigurao

je iz svojih izvora HPS, a digitalizaciju je poduprlo i Ministarstvo kulture, potvrdivši time da časopis Hrvatski planinar prepoznaje kao nacionalno kulturno dobro, a HPS kao partnera u projektima čuvanja hrvatske kulturne baštine. Rezultat je toga posla kompletna digitalna arhiva časopisa – dostupna za računalno pretraživanje i pregledavanje. Hrvatski planinar postao je tako prvi hrvatski časopis sa stoljetnom tradicijom kojega su svi brojevi javno – i potpuno besplatno – dostupni na internetu.

Digitalizaciju svojega časopisa HPS je završio darovanjem digitalizirane građe Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Na svečanosti predstavljanja portala digitaliziranih časopisa NSK-a 21. siječnja 2010. izaslanstvo HPS-a uručilo je ispred više od 300 okupljenih gostiju ravnatelju NSK-a prof. dr. Tihomilu Maštroviću 30.000 stranica Hrvatskog planinara u digitalnom obliku. Bila je to velika svečanost za NSK, a uručenje HPS-ova dara bilo je vrhunac večeri. Primajući dar HPS-a, ravnatelj NSK-a istaknuo je da je naše ostvarenje uistinu iznimno jer je

HPS digitalizaciju svog časopisa obavio u skladu s najvišim profesionalnim standardima premda mu digitalizacija i čuvanje tiskane građe nije temeljna djelatnost. Zanimljivo je spomenuti da je prvi urednik Hrvatskog planinara Dragutin Hirc 1901. imenovan savjetnikom Kraljevske sveučilišne biblioteke, preteče današnjega NSK-a. Prije više od stotinu godina on nije mogao ni sanjati da će se njegov časopis u digitalnom obliku naći u knjižnici u čijem je utemeljenju sudjelovao.

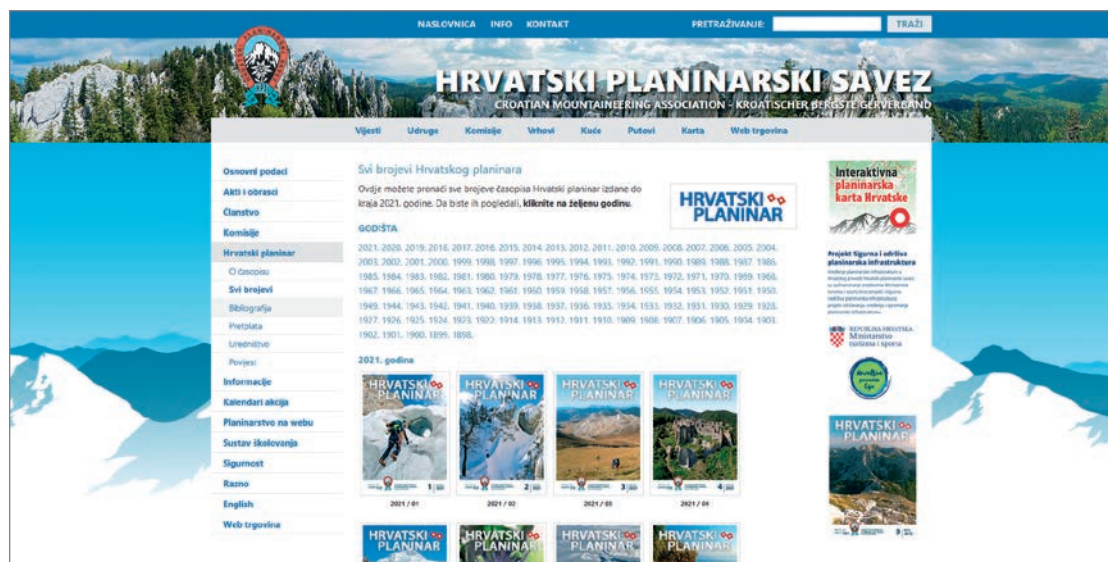
Dosezi vrijedni divljenja

Tijekom godina objavljen je u Hrvatskom planinaru pozamašan planinarski opus, koji je 1994. predstavljen antologijom Željka Poljaka »Hrvatska planinarska književnost«, a zatim 2008. i »Antologijom Hrvatskog planinara«. U časopisu je objavljeno više stotina vrijednih književnih ostvarenja, o čemu svjedoči činjenica da je više autora svoje članke sabralo i objavilo kao samostalne književne zbirke. Posljednja takva zbirka izdana je 2015. kao uspomena na člana Uredničkog odbora i pročelnika Komisije za alpinizam HPS-a Krešimira Milasa, koji je izgubio život u lavini. Njegovi su najbolji članci iz Hrvatskog planinara sabrani u knjigu »Alpinistu trebaju brda«. Zapisi i slike iz Hrvatskog planinara bili su ujedno glavni izvor za monografiju »Hrvatsko planinarstvo u 1000

slika«, izdanu u povodu 140. obljetnice hrvatskog planinarstva (HPS, 2014.).

Dosad su izdana ukupno 923 sveska (brojeva, dvobroja i višebroja) časopisa (zaključno s brojem HP 6, 2023) i više od 35.000 stranica (točan broj ne može se utvrditi jer broj stranica ovisi o tome pribrajaju li se stranice priloga i korica broju stranica u knjižnom bloku). Zahvaljujući bibliografiji Hrvatskog planinara, znamo da je dosad objavljeno više od 25.000 članaka i vijesti te 25.000 ilustracija. Objavljeno je i 57 notnih zapisa. Broj autora čiji su članci objavljeni u časopisu kreće se oko 2800. Točan broj ne može se utvrditi jer u časopisu ima nepotpisanih članaka, članaka potpisanih pseudonimom ili inicijalima, a neke su autorice promijenile prezime prilikom udaje.

Posebna su vrijednost časopisa Hrvatski planinar njegovi brojni suradnici, koji za časopis pišu volonterski, s mnogo ljubavi i entuzijazma. Bez njih izdavanje časopisa ne bi bilo moguće. Postignuća Hrvatskog planinara tim su vrednija, podsjetimo li da časopis nikada nije imao profesionalne novinare, urednike ni lektore, već ga od prvih dana stvaraju isključivo zaljubljenici u planine i planinarstvo. Upravo zahvaljujući njima, časopis Hrvatski planinar poveznica je među naraštajima planinara koji su na njegovim stranicama ostavili trag o svojim otkrićima, postignućima i doživljajima.

Hrvatski planinar na mrežnoj stranici Hrvatskog planinarskog saveza

Sedamdeset godina od prvog uspona na vrh Mount Everesta

Darko Berljak, Zagreb

Dva su čovjeka prije sedamdeset godina, 29. svibnja 1953., svojim promrzlim nogama zakoračila na zaleđenu površinu ne veću od biljarskog stola na visini od 8848 metara iznad mora.

»Najprije sam osjetio olakšanje jer više nije trebalo usijecati stopinke, prijeći grebene i jer iznad nas više nije bilo uzbrdice koja bi nas mučila neizvjesnošću. Pogledao sam Tenzinga i usprkos njegovim snježnim naočalama i maski za kisik s dugim ledenim svijećama koje su pokrivala njegov obraz, nije bilo sumnje da mu se preko lica širio njegov zarazan osmijeh čistog veselja, kada je gledao naokolo. Pružili smo si ruke, zatim je Tenzing prebacio svoje ruke preko mojih ramena i tapšali smo se po leđima sve dok nismo ostali bez zraka. Sat je pokazivao 11 i 30.«

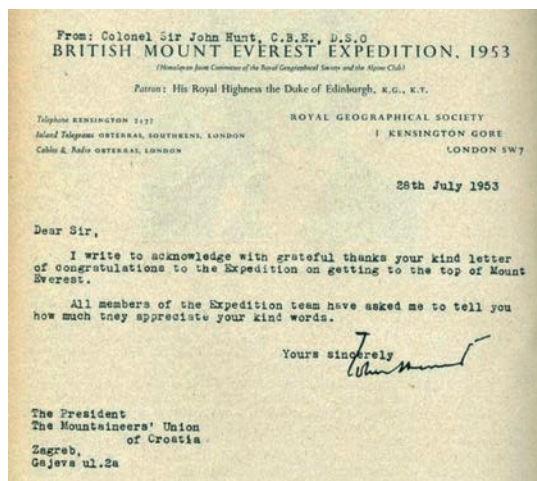
»Snovi su se ostvarili. Bilo je pola dvanaest ujutro, sunce je sjalo i nikada nisam vidio tako

modro nebo. Iz Tibeta je puhao lagan vjetroc i snježna zastava koja neprestano leprša preko vrha uistinu je bila mala. Oko nas je na sve strane ležala velika Himalaja. Takav vidik nisam vidio nikada i nikad ga neću vidjeti, divlji, čudesan i zastrašujući. Ali, nisam osjećao strah i grozu jer previše volim tu planinu. U tom velikom trenutku, koji sam čekao cijeli život, moja gora nije bila stvar od leda i kamena, stvar bez života, već toplo, prijateljsko i živo biće.«

Tim su riječima Novozelandsanin Edmund Hillary i Šerpa Tenzing Norgay u knjizi Johna Hunta »Uspomina na Everest« opisali svoje osjećaje kada su prije sedam desetljeća, kao prvi ljudi u povijesti, stajali na najvišoj točki našeg planeta.

Ljudi su dugo stremili prema trećem polu Zemlje, kako su neki nazivali najviši vrh svijeta. Da je on baš na toj planini, izračunato je 1852., a objavljeno tek 1856. Zatim je u Kraljevskom geografskom društvu u Londonu devet godina trajalo natezanje oko toga kako nazvati planinu prvo imenovanu kao »Peak B«, a zatim »Peak XV«. Konačno je 1865. dobila ime Mount Everest, po sir Georgeu Everestu, glavnom geodetu Indije od 1830. do 1843. Nažalost, on tu planinu nikada nije vidio niti je imao ikakve zasluge za otkriće da je najviša jer je tada već odavna bio u Engleskoj, u mirovini. Isprva se žestoko protivio da je nazovu po njemu, ali nakraju je popustio.

Da su se Englezi malo potrudili, mogli su saznati da tu planinu Tibetanci, a i Šerpe koji žive u njezinu južnom podnožju, već stoljećima zovu vrlo prikladnim imenom Chomolungma – Božja majka Zemlje. Čak devedesetpet godina pošto su Englezi cijelom svijetu obznanili koje će ime otad nositi najviša planina, Nepalci su se sjetili da njih nitko ništa nije pitao, a budući da je pola tog brda

Zahvala Britanske ekspedicije, koja se 1953. prva popela na vrh Mount Everesta, na čestitkama Planinarskog saveza Hrvatske

u njihovoj državi, 1960. nazvali su ga Sagarmatha ili Vrh neba.

Nešto se slično događalo i s visinom te planine. Nakon viziranja teodolitom 1852., Britanci su izračunali da je visoka 29.000 stopa i bez razmišljanja dodali još dvije kako ih ne bi optužili da su zbog nestručnosti nešto zaokružili, i tih 29.002 stope bilo je 8840 m. Naprednijim viziranjem 1955. ustanovljena je poslije najčešće spominjana visina od 8848 metara. Nakon toga Everest su mjerili još mnogo puta, visine su varirale gore-dolje koji metar, a jedna je izmjera prije četrdesetak godina iznosila čak 8872 m. Otada države Kina i Nepal, čije granice prolaze posred vrha, nisu htjele ni čuti za neku drugu visinu. Ali, pritisnute sa svih strana, nešto su izmjerile i 2020. isti dan objavile zajedničku izjavu da je Mount Everest službeno visok točno 8848,86 m, ni centimetar više ili manje. Razlog je birokratizam svojstven tim dvjema državama. Morale su objaviti neki broj veći od 8848 jer su to i njihova mjerenja pokazivala, no zadržali su taj 8848 s dvjema decimalama da ne moraju mijenjati podatke o visini u svojim državnim registrima i dokumentima. Dakle, Everest je službeno i dalje visok 8848, a ne 8849 metara, što bi bilo pravilno kada se decimalni broj zaokružuje na cijeli.

Ipak, visina koju mnogi smatraju jedinom točnom izmjerena je 1999. na američkoj znanstvenoj ekspediciji podržanoj od National Geographic Societyja. Stručnjaci nisu ništa vizirali, prtljali i preračunavali, već su se popeli na vrh Everesta, iskopali snijeg do same stijene, ondje usidrili tada najmoderniji i vrlo precizan GPS uređaj i preko satelita u više je navrata uvijek očitano točno 8850 metara.

Prvi ljudi na vrhu, Hillary i Tenzing, raznim visinama i imenima nisu ni najmanje razbijali glavu. Njihova je jedina briga toga popodneva 29. svibnja 1953. bila kako da se živi spuste s vrha na koji su se jedva popeli. Sve je nakraju dobro završilo, čak je sljedeći dan tekli iz Baznog logora odjurio brzinom munje prema Katmanduu kako bi se sretna vijest javila u Englesku, kao najljepši poklon kraljici Elizabeti II. na sam dan njezine krunidbe 2. lipnja 1953.

Prije Hillaryja i Tenzinga mnogi su se pokušavali popeti na vrh. Do Drugoga svjetskog rata

DARKO BERLJAK

Jugoistočni greben Everesta; zadnjih 950 visinskih metara od Logora 4 do vrha u klasičnom smjeru iz 1953. (Nepal)

na njega se moglo samo kroz Tibet jer Nepal nije dopuštao strancima ulaz u svoje kraljevstvo. Dvije izvidničke ekspedicije (prva 1921.) i pet penjačkih (posljednja 1938.) organizirali su Britanci sa sjeverne strane. Samo je njima 13. Dalaj Lama dao dozvole za uspon, a bez pardona odbijao je Švicarce i Amerikance. Najviša dosegnuta visina bila je 8570 m (1924.), a u tih sedamnaest godina poginulo je 12 ljudi.

Poslije 1950. smjer pristupa planini potpuno se preokrenuo. Kinezi su okupirali Tibet i sljedećih 30 godina stranci nisu mogli tim putem na Everest, a Nepal je ukinuo zabranu i otvorio svoja vrata. Britanci su 1950. i 1951. organizirali dvije izvidnice preko ledenjaka Khumbua i na 6100 metara, na kraju Ledenog slapa, tek malo provirili prema gore. Bili su sigurni da se tim putem preko Južnog sedla može na vrh. Ali, obuzeo ih je užas jer Nepalci za 1952. dozvolu nisu dali njima, već Švicarcima, i to za proljetnu i za jesensku sezonu. Vrlo se lako moglo dogoditi da im netko nakon trideset godina uloženog truda, novca i žrtava ispred nosa ukrade »njihov« Everest. To se zamalo i dogodilo jer su Švicarac Lambart i Šerpa Tenzing zbog jakog vjetera te godine odustali samo 325 metara od vrha. Godinu dana poslije Tenzingu je to uspjelo s Hillaryjem, a ostalo je povijest.

DARKO BERLJAK

Sjeveroistočni greben Everesta; zadnjih 500 visinskih metara od Logora 3 do vrha u klasičnom smjeru iz 1960. (Tibet)

Što će se sve događati u sljedećih sedamdeset godina od prvog uspona, njih dvojica, a ni itko drugi, nije mogao ni zamisliti. Službeno je zabilježeno da se do 12. svibnja 2023. na vrh popelo 6098 osoba (od toga su 882, ili 13 %, žene) u 11.346 uspona! Da se ostvari prva polovica toga broja, trebalo je šezdeset godina, a za drugu tek deset. Ništa čudno, jer se u tom razdoblju, usprkos velikim nesrećama na putu prema vrhu, kada su se čak prekidale sezone, kovidu i razornom potresu u Nepal, uspon na Everest smjerom prvopristupnika svake godine u proljeće sve potpunije i besprjekornije tehnički uredi. Vrh Everesta postao je atraktivno odredište planinskog turizma, a osnovni je preduvjet da to možeš masno platiti agenciji koja ti to organizira, što uključuje iskusnog vodiča cijelim putem i puno boca kisika. Od Baznog logora do vrha sagrađi se po snijegu i ledu neprekinuto stubište s gelenderom (užetima) i katovima za odmor (visinskim logorima), s najvišim mogućim standardom. Ako je nekom nakon uspona na vrh »pun kufer« silaska, a u džepu mu je još ostalo novca, najopasnija dionica, ona od Logora 2 do Baznog logora, udobno se, za pet minuta, preskoči u sjedećem položaju. Malo je koga briga za staru himalajsku izreku da uspon ne završava na vrhu, već tek kada se spustiš u Bazni logor. Novovjek je summiteri tumače drukčije: da se preko najopasnijeg dijela može spustiti i helikopterom.

Ta se mučna dionica može više puta »otkantati« i pri usponu. Zašto se na Everestu aklimatizirati na

visinu mjesec dana prije završnog uspona noseći glavu u torbi i najmanje triput tumarati gore-dolje po opakom Ledopadu? Uz to slijedi višednevni visinski boravak u Logoru 2, a treba se dovući i na Logor 3 na 7100 m i tamo obvezno prespavati. Sve su to uvjeti aklimatizacije, potrebne da bi se nakon toga moglo krenuti na vrh.

Mnogo je jednostavnije kupiti šator za krevet Hypoxico ili samo mali šator za glavu te se spavajući kod kuće aklimatizirati na visinu od 7000 metara. To su normobarični šatori, što znači da se u njima aparaturom stvara okruženje s niskim sadržajem kisika. Hematološki prilagođen organizam, s puno crvenih krvnih zrnaca, nakon mjesec dana patnje u krevetu kod kuće, spreman je za šetnju po Everestovim visinama. Naravno, takvi su šatori patent jedne poznate agencije, koja nakon toga itekako zna naplatiti sudjelovanje u ekspediciji od samo 20 dana, sa samo jednim prolaskom kroz Ledeni slap. Komercijalne ekspedicije, zahvaljujući uređenom putu od Baze do vrha, vodiču i dodatnom kisiku, ne samo što omogućuju uspon ljudima od kojih većina bez svega toga ne bi nikamo došla, već to organiziraju i za one koji nemaju vremena da se tjednima aklimatiziraju na Everestu.

Prije sedamdeset godina rast broja uspona na vrh nakon Hillaryja i Tenzinga nije djelovao tako obećavajuće. Trebalo je tri godine da uspon 1956. ponove Švicarci te sedam odnosno dvanaest godina da to učine Kinezi iz Tibeta. Amerikanci su 1963. došli na vrh s nepalske strane, drugim putem, dijelom zapadnim grebenom i švercanjem na kineskoj strani po snježnom žlijebu u vršnoj piramidi. Slijedile su japanske, indijske i talijanske ekspedicije iz Nepala, smjerom iz 1953., nazvanom II greben, a 1975. Britanci su prvi ispenjali i jednu od Everestovih stijena (jugozapadnu). Razdoblje do 1980. zatvorile su austrijska, njemačka, južnokorejska, francuska, španjolska i poljska ekspedicija, uz istaknute uspone Messnera i Habelera 1978. bez uporabe kisika iz boca, prvenstvenog uspona jugoslavenske ekspedicije po Zapadnom grebenu 1979. te solo prvenstvenog uspona Messnera 1980. s kineske strane. Ukupan broj ljudi koji je dosegao vrh s obiju strana planine iznosio je do kraja 1980. tek 107, od čega su četvrtina bili Šerpe.

U to je vrijeme počelo i penjanje na Mount Everest novim smjerovima, i uglavnom je završeno do 1995., osim nekoliko iznimaka. Podnožje planine, na visinama od 5300 metara u Nepal u od 6100 do 6400 metara u Tibetu, lako je dostupno i ondje se u pravilu postavljaju bazni logori.

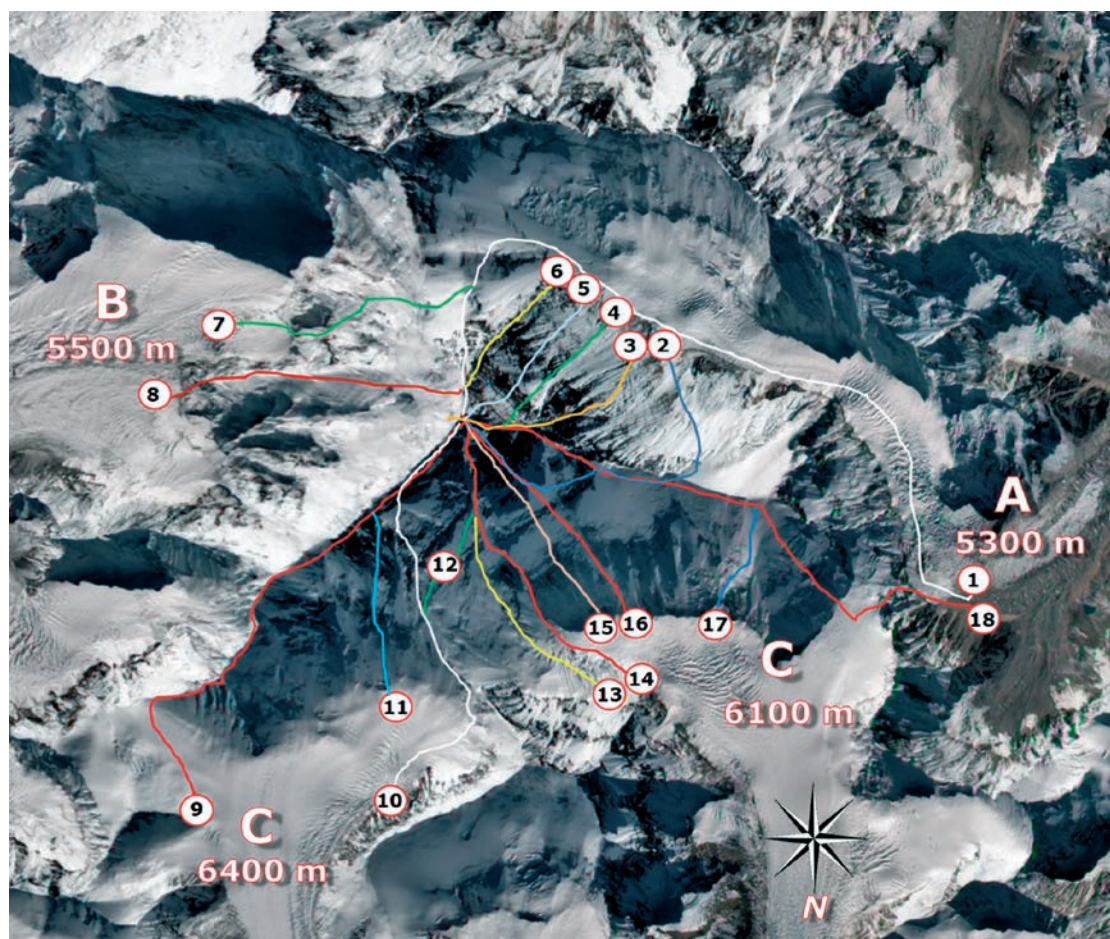
Na slici s ISS-a (NASA photo) ucrtao sam svih osamnaest postojećih smjerova uspona na Everest, poredanih po brojevima po ledenjacima oko planine s kojih usponi počinju. Uz broj, naveden je naziv smjera, država iz koje je bila ekspedicija i godina uspona:

Smjerovi br. 3, 4, 7, 8, 9, 11 i 15 nikada nisu ponovljeni, a mogućnosti za nove gotovo nema.

Možda je još moguć direktan uspon na vrh u Istočnoj stijeni i preko grebena Fantasy, lijevo u sredini, ispod broja 8.

Samo dvama smjerovima izvedeno je 98 % svih uspona: onome Hillaryja i Tenzinga (br. 1.) 63 % i po Sjeveroistočnom kineskom grebenu (br. 10) 35 %. Po ostalih je šesnaest smjerova bilo 2 % uspona, a ostvarilo ih je samo 254 ljudi.

Kako je rečeno, od 29. svibnja 1953. do 12. svibnja 2023., 6098 osoba izvelo je 11.346 uspona. Među njima je bilo najviše Nepalaca (većinom Šerpa): 1756, zatim 748 Amerikanaca, pa 626 Indijaca, 495 Kineza, 412 Britanaca itd. Na vrh Everesta noge su stavili, i najčešće se slikali s

A – Khumbu: 1. Jugoistočni greben preko Južnog sedla, Velika Britanija, 1953.; 2. Američki zapadni greben, SAD, 1963.; 3. Parkov smjer, Južna Koreja, 2009.; 4. Ruski stup, SSSR, 1982.; 5. Jugozapadna stijena, Velika Britanija, 1975.; 6. Južni stup, Poljska, 1988.
B – Kangshung: 7. Neverest Buttress, međunarodna: Velika Britanija / Kanada / SAD, 1988.; 8. Istočna stijena, Američki stup, SAD, 1983.
C – Rongbuk: 9. Integral SI greben, Japan, 1995.; 10. Sjeveroistočni greben, Kina, 1960.; 11. Ruski kuloar, Rusija, 2004.; 12. Messner solo, Italija, 1980.; 13. Američka direktna, SAD, 1984.; 14. Veliki kuloar, Australija, 1984.; 15. Ruska direktna, Rusija, 2004.; 16. Japanski superkuloar, Japan, 1980.; 17. Kanadska varijanta, Kanada, 1986.; 18. Zapadni greben, Jugoslavija, 1979.

Posljednji prvenstveni smjer na Everest ispenjao je Korejac Park Young-Seok (desno) 2009.; u društvu s Darkom Berljakom koji je tada vodio hrvatsku žensku ekspediciju

državnim zastavama, ljudi iz 127 zemalja, a 50 njih ima više od 10 čovjek/uspona na vrh. Mnogi su se popeli više puta, od Ang Rite Šerpe, koji je još 1996. postao prvi čovjek s 10 uspona na vrh (sve bez boca s kisikom). Rekord danas drži Kami Rita Šerpa s 26 uspona, a od zapadnjaka Britanac Kenton Cool sa 16 uspona. Ženski rekord, s deset uspona na vrh, drži Lhakpa Šerpani.

Od 1922., i prve žrtve Everesta, do danas, penjući se na nj poginuo je 321 čovjek (već na samom početku ove sezone, 2023., trojica Šerpa i jedan Amerikanac). Najviše je poginulih iz naroda Šerpa – 111, a po 19 iz Indije i Japana itd. Nakon uspješnog uspona na vrh, pri silasku je poginulo 87 ljudi.

Nakon prve uspješne ekspedicije 1953. postalo je nepisano pravilo da se posebno naglasi ili udari na velika zvona sve što se dogodi na vrhu Everesta, a može se podvesti pod neko »prvo« ili »naj«. Tako je Švicarac Jürg P. Marmet 1956. postao prvi Europljanin na vrhu svijeta, James W. Whittaker 1963. prvi Amerikanac, a Japanka Junko Tabei 1975. prva žena. Do danas su slijedile samohvale tko je bio

prvi učitelj na vrhu, pilot, domaćica, svećenik, novinar, vozač kamiona, besposličar, zubar, burzovni posrednik, odvjetnik, gradonačelnik, američki Indijanac, Arapin, Crnac ili državljanin San Marina ili Hondurasa.

Iz davnijih vremena treba ipak izdvojiti Krzysztofa Wielickog i Leszeka Cichyja, Poljake koji su se 1980. na vrh prvi popeli zimi. Francuz Jean-Marc Boivin prvi je s vrha poletio padobranskim jedrom, a 5. svibnja 1988., čak 19 godina nakon prijenosa s Mjeseca, ostvaren je prvi izravan TV prijenos s najvišeg vrha Zemlje (kinesko-nepalsko-japanska ekspedicija), a preuzele su ga 32 države. Na istoj se ekspediciji Šerpa Tsering Dorje popeo na vrh s nepalske strane, a sišao s kineske. Prvi bračni par na vrhu bili su 1990. Marija i Andrej Štremfelj iz Slovenije. Iste su godine na vrh došli prvi otac i sin, Francuzi Jean-Noël i Bertrand Roche; do Južnog sedla sišli su »na noge«, a ođanle do Baznog logora padobranskim jedrom. Prvi neprekinut skijaški silazak s vrha do Baznog logora izveo je Davo Karničar iz Slovenije, a snowboardom se s vrha niz Veliki kuloar u SZ stijeni s tibetske strane 2001. spustio Francuz Marco Siffredi. Sljedeće godine želio je to ponoviti i u drugom velikom kuloaru (Hornbein) u istoj stijeni, no nakon spusta s vrha pao je negdje na polovici žlijeba i nestao u lavini.

Mnogo je dvojbi oko najbržih uspona iz Baznog logora do vrha, od toga odakle se računa Bazni logor, lažnih vremena, neslaganja oko toga jesu li se ili nisu koristila fiksna užad, kisik iz boca i sl., pa se kao jedini »čist« najbrži uspon računa onaj Španjolca Kiliana Jorneta s tibetske strane, koji je visinsku razliku od 3186 metara od Baznoga logora do vrha svladao za 26 sati, bez boca s kisikom i bez postavljenih užeta.

Najbrži pješački silazak s Everesta izveli su 1986. Švicarci Loretan i Troillet. Popeli su se za 37 sati u alpskom stilu, bez šatora, užeta i boca s kisikom, u SZ stijeni po Hornbein kuloaru. Budući da su snježni uvjeti bili idealni, s vrha su se po žlijebu u podnožje spustili za pet sati, većinom na stražnjicama, kočeći cepinima.

Uspon na vrh bez uporabe kisika iz boca ostvaren je 221 put, a izvelo ga je 185 ljudi. Većina se na taj način popela s nepalske strane jer je to s tibetske neusporedivo teže.

Babu Chiri, jedan od najpoznatijih Šerpa u povijesti, s puno uspona na vrh i tadašnji rekorder u brzini uspona, proveo je 1999. na vrhu Everesta bez boca s kisikom 21 sat (u šatoru, ali nije se usudio zaspiti). Nažalost, dvije godine poslije, na najsigurnijem mjestu na cijelom putu do vrha (Logor 2 na 6400 m), spotaknuo se dok je fotografirao, odsklizao u obližnju ledenjačku pukotinu i poginuo.

Australac Tim Macartney-Snape postao je 1990. prvi čovjek koji je ispenjao svih 8848, ili ako želite, 8850 Everestovih metara. Zaronio je u Indijskom oceanu u Bengalskom zaljevu, izašao na obalu, obrisao se ručnikom, stavio ruksak na rame i otpješačio 1200 km do Everesta u Nepal u ne koristeći nikakvo prijevozno sredstvo i sam se popeo na vrh.

Britanski supružnici Sanderson prvi su ljudi koji su svladali najveću moguću visinsku razliku na površini Zemlje. Startali su na 420 metara ispod razine mora (iz depresije na obali Mrtvog mora u Izraelu), biciklirali šest mjeseci do Everesta i popeli se 2006. na vrh napravivši visinsku razliku od 9268 metara.

Čovjek koji je iz najveće udaljenosti došao na vrh Everesta na vlastiti pogon, noseći pritom

sve potrebno sa sobom, bio je Šveđanin Göran Kropp. U jesen 1995. startao je iz Stockholma na svom biciklu, sa 108 kg hrane i opreme, prešao 13.000 kilometara, stigao u Bazni logor u travnju sljedeće godine i sam se popeo na vrh krajem svibnja. Biciklom se i vratio u Švedsku. Najopasnijim dijelom cijelog pothvata pokazao se prolazak kroz Iran, gdje su Kroppa više puta pogodili kamenom dok je pedalirao.

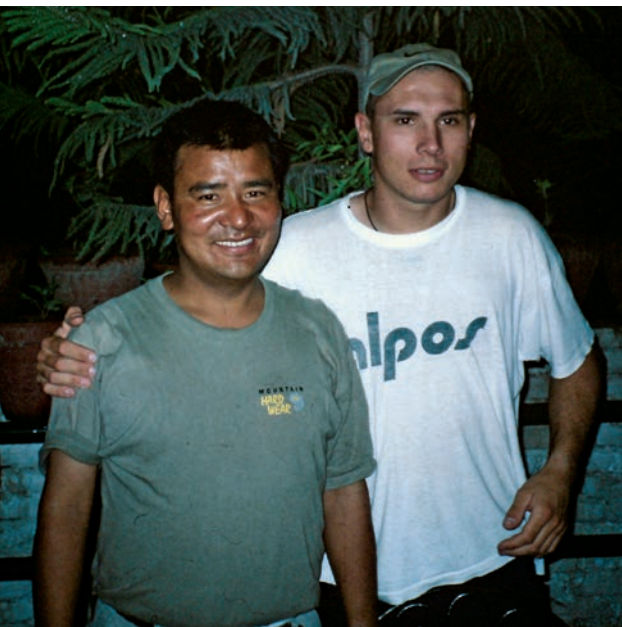
Četiri dana prije 50. obljetnice prvog uspona (2003.), Peter Hillary s vrha Mount Everesta nazvao je satelitskim telefonom svog oca Edmunda u Katmanduu gdje je sudjelovao u proslavi jubileja svog prvog uspona na vrh svijeta. Četiri godine prije na Novom Zelandu u opticaj je puštena polimerska novčanica od pet dolara na kojoj je bio lik Edmunda Hillarya. U to vrijeme, bio je jedan od rijetkih ljudi čiji je lik još za života bio na novčanicama u opticaju. Dizajn te banknote IBNS je proglasio novčanicom godine 2015.

Prvi i jedini helikopter koji se spustio na vrh bio je Airbus AS350 B3, s francuskim pilotom Didierom Delsalleom. To mu je uspjelo u 7 sati ujutro 14. svibnja 2005. Na vrhu (ne punom težinom, već samo skijom prislonjenom na snijeg) bio je 3 minute i 50 sekundi. Sutradan je to ponovio u mnogo težim uvjetima. Poslije su Francuzi od Nepalaca dobili gadnu novčanu kaznu jer nisu unaprijed platili dozvolu za spuštanje na vrh, već su samo bili najavili da će testirati helikopter oko Lukle.

Najviše ljudi u jednom danu popelo se na vrh 23. svibnja 2019., njih 354. Od prvog uspona 1953. trebalo je punih 39 godina (1992.) da se toliko ljudi uopće izreda na vrhu. Najviše ljudi na vrhu u istoj sezoni bilo je u proljeće 2022., više od 700, i to zahvaljujući neuobičajenom produžetku sezone, jer su u potpunosti izostale mlazne struje (vjetрови na visini iznad 7500 metara u smjeru istoka brzine veće od 200 km/h), koje od kraja svibnja onemogućavaju svako penjanje na Everest.

Najstariji muškarac na vrhu bio je 80-godišnji Japanac, a žena 73-godišnja Japanka. Od dječaka, najmlađi je trinaestogodišnjak iz SAD-a, a od djevojčica, također trinaestogodišnja Indijka.

Na vrh su se popeli i ljudi s tjelesnim i zdravstvenim nedostacima i bolestima: potpuno slijep

Babu Chiri Šerpa, čovjek koji je vrhu Everesta proveo 21 sat u društvu Matka Škakamere 2000. godine

čovjek, čovjek bez noge, bez obiju nogu, bez ruke, hemofiličar, dijabetičar, oboljeli od multiple skleroze, astmatičar itd.

Jedini astronaut na vrhu Everesta bio je Scott Parazynski iz SAD-a 2009. Imao je pet lansiranja u orbitu oko Zemlje i sedam šetnji svemirom, a popeo se dvije godine nakon svoje posljednje misije na ISS-u.

Oduvijek je bilo i bit će bizarnih događaja na vrhu Everesta. Jedan je Japanac donio na vrh planinski bicikl, podignuo ga iznad glave, odnio ga dolje i čak se malo provozao po Južnom sedlu. Neki Meksikanac investirao je 350.000 dolara da mu Šerpe odnesu pijano na vrh svijeta, da nešto odsvira. Poslije su se gadno namučili da instrument čitav odnesu u dolinu. Najviša tučnjava u povijesti čovječanstva dogodila se 12. svibnja 1988. sedamdesetak metara ispod vrha, na poznatoj Hillaryjevoj stubi. Zbog svađe oko prednosti prolaska po fiksnom užetu (prema gore ili prema dolje), cepinima i šakama potukli su se Indijci, Korejci i Japanci. Američki vatrogasac donio je na vrh gitaru koju je svirao Alice Cooper i ondje pjevao prateći se na njoj. Najbrojniji obiteljski izlet na Everest ostvarila je kanadska obitelj Mallory, kada su u svibnju 2008. na vrh zajedno došli otac, njegova dva sina i kći. Jedan se Šerpa 2006. pri temperaturi od minus 37 °C skinuo do gola i izdržao tako na vrhu tri minute. Nepalski par, budist Pem Dorje i hinduskinja Moni Mulepati, uz pratnju desetak svatova, vjenčali su se 2005. na vrhu Mount Everesta.

Na vrhu svijeta gorjela je i vatra, i to na olimpijskoj baklji na putu za Igre u Peking. Kinezi su je donijeli na vrh 8. svibnja 2008. i odnijeli dolje kako su znali i umjeli, u jednoj ruci. Da bi izbjegli možebitne provokacije drugih penjača ili da im netko ne puhne u plamen, Kinezi su od nepalskih vlasti ishodili zabranu da te godine s njihove strane itko dođe na vrh prije 10. svibnja. Također u svibnju, ali 2021., pozivajući se na duboku zabrinutost zbog bolesti COVID-19, kineska je vlada objavila da će postaviti »liniju razdvajanja« na vrhu Everesta kako bi spriječila širenje bolesti u Kinu od pozitivnih penjača koji se popnu iz Nepala! Najčudnije je to što Kinezi zbog kovida već tri godine ne puštaju strance u Tibet, a pogotovo se s te strane ne penju na Mount Everest.

Stipe Božić u Baznom logoru Everest 2009. godine

O Everestu je snimljeno nekoliko igranih filmova i mnoštvo dokumentarnih, a broj knjiga u kojima je Mount Everest u glavnoj ili sporednoj ulozi nitko živ ne može izbrojiti. Uostalom, samo ih je u Hrvatskoj izdano osam (po četiri od Stipe Božića i Darka Berljaka).

Što su radili Hrvati na Mount Everestu? Na vrhu ih je u osam uspona bilo sedmero. Prvom je to uspjelo Stipi Božiću na jugoslavenskoj ekspediciji 1979. prvenstvenim smjerom Zapadni greben, jednom od najtežih. Put kojim su na vrh došli Hillary i Tenzing ponovio je deset godina poslije na makedonskoj ekspediciji. Četiri žene, Darija i Iris Bostjančić te Milena Šijan i Ena Vrбек, popele su se u hrvatskoj ekspediciji na vrh Everesta 2009. istim smjerom i, koliko mi je poznato, jedina smo država na svijetu iz koje je na vrhu stajalo više žena nego muškaraca. Mario Celinić i Den Eror, također po tom smjeru, popeli su se 2021. i 2022. na vrh kao klijenti stranih, komercijalnih ekspedicija.

Ženska alpinistička ekspedicija na Everest 2009. nije bila jedina ekspedicija na vrh svijeta koju smo organizirali. Nakon prvenstvenog uspona u južnoj stijeni Ama Dablama 1986. i prvog pristupa 1987. na Ngojumba Kang (7743 m), tada treći po visini neispenjan vrh na svijetu, logičan je nastavak bilo penjanje na Everest nekim novijim i penjački zahtjevnijim smjerovima, a ne klasičnima iz 1953. ili 1960.

U ljeto 1988., u organizaciji Planinarskog saveza Zagreba, na izvidničku su ekspediciju u Tibet, pod Sjeverozapadnu stijenu Everesta, kao prvi iz našeg okruženja, otišli Darko Berljak i Janez Benkovič iz Slovenije. Budući da se kineska strana Everesta za strance otvorila tek početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća, bilo je puno logističkih i penjačkih nepoznanica glede izvođenja ekspedicije s te strane.

Nakon izviđanja do 6200 m i s prikupljenim podacima, sljedeće je godine u organizaciji istog saveza na Everest krenula velika Zagrebačka ekspedicija, u kojoj je bilo 19 Zagrepčana, jedan Bosanac i šest Slovenaca. Cilj je bio prvo ponavljanje smjera Veliki kuloar u gotovo 2800 metara visokoj Sjeverozapadnoj stijeni. Dio slovenske ekipe, na čelu sa svjetski poznatim Slavkom Svetičičem, pokušao je prvenstveni uspon u sredini stijene, no zbog pomanjkanja tehničkog materijala, ubrzo se odustalo. Taj su smjer prvi ispenjali tek Rusi petnaest godina poslije (2004.), a nazvan je Ruska direktna. Na zagrebačkoj ekspediciji, koja je trajala 93 dana, 72 dana provedena su na potezu od Baznog logora naviše. Sve je na Velikom kuloaru počelo sjajno. Za samo devet

dana svladan je donji, najteži dio stijene, do 7200 m, i u strmoj je padini iskopana snježna rupa, kao Logor 2, ključan za daljnje napredovanje. Zbog lošeg vremena, obilnog sniježenja i neprestanog popravljivanja fiksnih užeta preko tzv. Bijelog limba, visinske razlike samo 600 metara, penjalo se sljedećih 45 dana. Još osamnaest dana trebalo je za postavljanje Logora 3 na 7700 m i nekoliko bezuspješnih pokušaja uspona prema vrhu, s najvišom dostignutom visinom od 7900 m, kada je ekspedicija prekinuta zbog olujnog vjetera, odnosno početka zimskih mlaznih struja sa sjeverozapada. Premda je u nebrojnim lavinama koje su se svakodnevno obrušavale niz Veliki kuloar bilo nekoliko lakših povreda, od istegnutih ligamenata do slomljenih rebara, svi su se članovi sigurno spustili i prilično razočarano vratili kućama. Te se sezone sa sjeverne strane planine nijedna ekspedicija nije popela na vrh. Mala je bila utjeha to što se prvi put ponovio Veliki kuloar, koji su nekoliko godina prije ispenjali Australci, odnosno što se došlo do spoja sa smjerom kojim se Messner 1980. sa Sjevernog sedla popeo na vrh.

Osam godina poslije, 1997., Hrvatski planinarski savez organizirao je prvu službenu

Cilj Zagrebačke ekspedicije 1989. bio je popeti se kroz šest km široku i gotovo 3 km visoku sjeverozapadnu stijenu Everesta

DARKO BERLJAK

HPS
HPS

Detalji penjanja iz Velikog kuloara na Zagrebačkoj ekspediciji 1989.

HPS

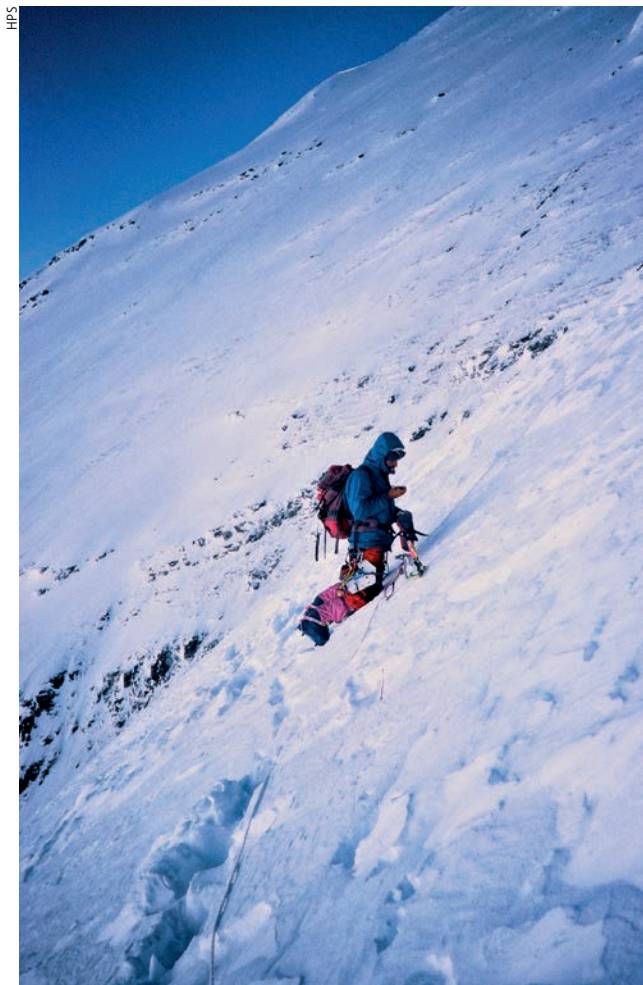
Kopanje snježne rupe na 7200 m 1989.

hrvatsku ekspediciju na Mount Everest smjerom SI greben s kineske strane planine. U momčadi je bilo jedanaest Hrvata, sedam Slovenaca te po jedan Nijemac i Bošnjak. Unatoč mnogim tragičnim događajima koji su u to vrijeme na toj strani planine zadesili druge penjače te uobičajenim, lošim vremenskim uvjetima, na vrh se u solo usponu prvi popeo Franc Pepevnik iz Slovenije. Tih dana u vršnom dijelu Everesta nije djelovala nijedna druga ekspedicija jer su se zbog lošeg vremena povukle u Bazni logor Rongbuk. Sutradan su na vrh krenuli Slovenac Pavle Kozjek i Nijemac Joseph Stiller, također samostalno i bez boca s kisikom. Potonjem se na Drugoj stubi, na 8610 m, toliko razvila retinopatija da na jedno oko ništa nije vidio, ali nekako se sam vratio u

Logor 3 na 8350 metara. Kozjek se bez poteška popeo na vrh i tako postao prvi, a dosad i jedini Slovenac koji je dosegao vrh Everesta bez uporabe kisika iz boce. Sljedeći dan, kada su uvjeti za uspon na vrh bili najbolji, iz posljednjeg je logora trebao krenuti Danko Petrin iz Zagreba. Međutim, te se noći, uoči Petrinova planiranog uspona na vrh, Nijemcu stanje toliko pogoršalo da više nije vidio ni na drugo oko i jedino je rješenje bilo da Danko i jedan Šerpa, kako god znaju, sami spuste Stilleru s 8350 metara u naš Bazni logor na 6500 metara. To im je uspjelo za dva dana i, koliko je god bilo razočaravajuće to što je Danku vrh svijeta izmaknuo za samo nekoliko sati, neusporedivo je važnije to što je nekome spasio život. Inače, to je na najvećoj nadmorskoj visini izvedena akcija nekoga gorskog spašavatelja iz Hrvatske.

Vodio sam izvidnicu 1988., zatim ekspedicije na Everest 1989. i 1997., i već se pomirio sa sudbinom da – iako su se neki članovi na toj posljednjoj u velikom stilu popeli na vrh – nikada neću biti vođa ekspedicije čiji će hrvatski član doći na najviši vrh svijeta. Ipak, sve se s debelim kamatama naplatilo dvanaest godina poslije.

Na Ženskoj su se ekspediciji na Cho Oyu 2007. Hrvatice pokazale penjački nadmoćnije i brže od mnogih stranaca koji su se na toj planini, šestoj po visini na svijetu, pripremali za Everest

Danko Petrin u Bijelom limbu 1989.

Pavle Kozjek na vrhu Everesta 1997. godine

u proljeće 2008. Naših se pet članica s lakoćom popelo na taj 8201 m visok vrh, od toga četiri bez boca s kisikom, pa nije trebalo dugo čekati odluku da se 2009. organizira Hrvatska ženska ekspedicija na Mount Everest. U organizaciji HPS-a krenulo se u Nepal s planom uspona na vrh po jugoistočnom grebenu. Ekspedicija je trajala 65 dana, od čega je 48 provedeno na potezu od Baznog logora Everesta do vrha i natrag.

Komercijalne su ekspedicije na Mount Everest početkom ovog stoljeća malo-pomalo postajale brojnije od onih klasičnih. U 2009. taj je suživot još koliko-toliko funkcionirao jer je trećina ekspedicija te godine, uključujući i našu, ipak organizirana i izvedena na klasičan način. Putarina za Ledeni slap postoji već 25 godina i tu

HPS

dionicu od 5400 do 6100 m uređuje tim Šerpa, tzv. »Icefall Doctors«. Drukčije bi to teško moglo biti jer je nezamislivo da si svaka ekspedicija uređuje put kroz Ledopad. Nekada, kada je tijekom jedne sezone onuda prolazila jedna ekspedicija, prirodne su se prepreke svladavale zaobilaženjem ledenjačkih pukotina i seraka, s minimalnim brojem fiksnih užeta i puno manje ljestava. Ali, prolazak kroz Ledopad predugo je trajao, pa su penjači duže bili izloženi visećim seracima i lavinama s Everestova ramena. Smisao je puta koji uređuju »doktori« taj da se u kraćoj i izravnijoj liniji što brže prijeđe taj smrtonosni ledenjak. U 2009. još je postojao običaj da se vođe komercijalnih i klasičnih ekspedicija dogovore tko će gdje učvrstiti užad od Ledopada prema vrhu i koliko će ih biti. Nama je pripalo 200 metara u srednjem dijelu Lhotse Facea. Na istom smo sastanku razmijenili frekvencije radiostanica da se na planini u slučaju potrebe možemo koordinirati te iznijeli koliko tko ima visinskih Šerpa. U ostalim je ekspedicijama njihov broj bio najmanje jednak, ako ne i dvostruko veći od broja članova. Čudno su me gledali kad sam rekao da nas dvanaestero imamo samo pet Šerpa, od kojih

Transport opreme po Lhotse Face na našoj ženskoj ekspediciji 2009.

HPS

Sestre Iris i Darija Bostjančić na vrhu Everesta

Vršna piramida Everesta 19. svibnja 2009. u 09:00 sati u vrijeme kada su na vrhu bile Darija i Iris Bostjančić

će samo trojica ići na završni uspon na vrh. Naše su članice aktivno sudjelovale u nošenju zajedničke opreme i hrane na planinu, kao i postavljanju visinskih logora.

Najveće priznanje izvrsnosti naših članica došlo je onoga dana kada su se usklađivali termini završnog uspona. Bilo je izvjesno da će se vremenski prozor povoljan za svladavanje posljednje dionice prema vrhu otvoriti 19., a zatvoriti 23. svibnja. Neka se druge ekspedicije malo napate prvi dan (19.), razmišljao sam. Mi ćemo krenuti s Južnog sedla dan poslije, kad bude jasno kakvi su uvjeti na tih posljednjih tisuću visinskih metara vršne piramide Everesta. U to su se vrijeme ekspedicije držale dogovora o redoslijedu, tzv. summit pusheva, kako se na ključnim mjestima prema vrhu ne bi stvarale gužve. Poznati penjač Willie Benegas, Amerikanac koji se skrbio o međusobnoj koordinaciji svih ekspedicija, pitao me je kada »sestre« idu na vrh. Mislio je na Dariju i Iris Bostjančić. Odgovorio sam da je nama najprihvatljiviji termin 20. svibnja. Rekao

HPS

Ena Vrbek i Milena Šijan na vrhu Everesta

Na proslavi 50. obljetnice prvog uspona na Everest 2003. u Katmanduu: s lijeva Tone Škarja, Marija i Andrej Štremfelj, Pavle Kozjek, Darko Berljak; sjede Viki Grošelj i Stipe Božić

je da su se svi ostali složili da 19. isključivo ide samo tridesetak najboljih penjača i Šerpa jer snijeg od Južnog sedla do vrha još nije izgažen, a na puno je mjesta trebalo postaviti nova fiksna užeta. Nastavio je da bi bilo dobro da u toj prvoj skupini budu i »sestre«, jer se posljednjih tjedana uvjerio u njihove sposobnosti na planini.

Pristao sam i sada je naš plan bio prva skupina na vrhu 19., a druga 21. svibnja. U biranom su se

društvu, ali i u prilično lošim vremenskim uvjetima, Darija i Iris popele s Južnog sedla na vrh za jedanaest sati. Bile su prve žene na vrhu u toj sezoni, a poslije se saznalo da su i prve sestre koje su ikada došle na vrh Everesta smjerom iz Nepala. Darija nije koristila kisik iz boca do 8000 m, a povremeno i tijekom uspona od Logora 4 do vrha, te na gotovo cijelom silasku do Južnog sedla. Na vrhu su provele 45 minuta ne koristeći dodatni kisik. Toga su dana već u deset ujutro gornji dio planine pokrili oblaci i počeo je padati snijeg, pa je pri silasku na mnogim mjestima vidljivost bila ravna nuli. Uza sve to, Darija je, inače medicinska sestra, na Balkonu (8400 m) dala injekciju deksametazona jednom irskom penjaču koji je ondje kolabirao i najvjerojatnije mu spasila život.

Dva dana poslije na vrh su se za impresivnih sedam sati od Južnog sedla popele Ena Vrbeć i Milena Šijan, a zanimljivo je da su njih dvije najmlađa i najstarija osoba iz Hrvatske koje su se popele na vrh Mount Everesta.

Prije dvadeset godina (2003.) u Katmanduu je obilježena 50. obljetnica prvog uspona na Everest nazvana »Everest Golden Jubilee«. Bio sam počašćen pozivom Nepalskoga planinarskog saveza da budem njihov gost na tom skupu. Upoznao sam mnoga svjetska imena koja su pisala povijest Everesta, uključujući i sir Edmunda Hillaryja. Nažalost, Tenzinga nije bilo jer je umro još 1986., a i Hillary je umro pet godina nakon tog jubileja. Ove godine Nepal obilježava 70. obljetnicu pod nazivom »Everest Platinum Jubilee«.

Edmund Hillary 2003. u Katmanduu...

... a tom prilikom Darku Berljaku poklonio je pet novozelandskih dolara sa svojim likom te se na tu novčanicu potpisao

Dobrodošli na Papuk!

Ususret Danima hrvatskih planinara na Papuku s HPD-om Sokolovac, Požega

Anita Bubak, Požega

Dani hrvatskih planinara ove će se godine obilježiti na najljepšoj slavonskoj gori – Papuku, koja se nalazi na sjevernom i sjeverozapadnom obodu Požeške kotline. Prema odluci Hrvatskog planinarskog saveza domaćin ovogodišnjeg središnjeg okupljanja hrvatskih planinarki i planinara je HPD Sokolovac, najstarije požeško planinarsko društvo, a povod 125. obljetnica organiziranog planinarstva u Požegi.

Ovo društvo poznato je diljem zemlje, ali i izvan nje, po planinarskoj manifestaciji Papučki jaglaci. Generacije i generacije planinarki i planinara HPD-a Sokolovac organizirale su tisuće i tisuće izleta do sada. Educirali su se u mnogim područjima planinarstva. Pisali su, objavljivali, fotografirali, organizirali, učili i istraživali. Pomicali su i iskušavali vlastite fizičke granice.

Posjećivali su brojna planinarska odredišta u našoj domovini i inozemstvu. Brinuli su i brinu o 75 km planinarskih putova na Papuku i Požeškoj gori. Vrijedne ruke planinara i planinarki gradile su, sačuvala, uređivale, skrbile i skrbe s mnogo entuzijazma o planinarskoj kući Trišnjica i planinarskom domu Lapjak, kako bi svim ljubiteljima prirode omogućili siguran boravak na gorama ovog dijela Slavonije. Članice i članovi HPD-a Sokolovac vjeruju i nadaju se da će doći vrijeme kada će ovaj dom zablistati starim sjajem. Svjesni su da on nije samo njihov, već da pripada cjelokupnoj planinarskoj zajednici i mnogobrojnoj djeci koja u zadnje vrijeme u njemu stvaraju svoje priče kojih će se rado sjećati kada odrastu. Sokolovci su tu da ga čuvaju i održavaju, a kada dođe vrijeme predaju na brigu idućem naraštaju

Velička gradina, vrhovi Lapjak i Nevoljaš, planinarski dom Lapjak i termalno kupalište u Velikoj

požeških planinara i planinarki. Planinarski dom Lapjak je 65 godina u Velikoj, iznad termalnog kupališta, na kraju doline rječice Dubočanke za sve one koji žele planinariti Papukom.

Uz različite aktivnosti planinarke i planinari HPD-a Sokolovac uvijek su pronašli vremena da organiziraju i poneko veselo druženje uz glazbu i ples. Preživio je HPD Sokolovac i teška razdoblja, raskole, nezadovoljstva, ali je i nastao zahvaljujući onima koji od Sokolovca nisu odustali. Nastavili su sa svim onim aktivnostima i akcijama po kojima je ovo društvo značajno u požeškom kraju i šire. Oporavio se Sokolovac i raste! Ostvaruju se i neke nove ideje uz ideale da se svaka članica i član osjeća jednako vrijednim te da pod jednakim i transparentnim uvjetima sudjeluje u izletima i bilo kojim drugim aktivnostima Društva. Nosi Sokolovac neku novu energiju i nastavlja u ovoj jubilarnoj 125. godini planinarstva u Požegi, jer članice i članovi žele njegovati sve one etičke, društvene, sportske i materijalne vrijednosti koje su u ovo društvo utkali oni prije njih, te svoje živote obogatiti mnogobrojnim uzbudljivim i lijepim planinarskim pričama.

Jedna od tih, prekrasnih priča koje su se planinarke i planinari HPD-a Sokolovac rado i sa srcem prihvatili je i ova vezana za organiziranje Dana hrvatskih planinara na Papuku koji se poput otoka, uz druge gore koje okružuju

Markacisti HPD-a Sokolovac

Požešku kotlinu, uzdiže iz slavonske ravnice u dužini oko 45 km te s Krndijom čini jedinstvenu orografsku cjelinu dugu oko 75 km.

Sam Papuk dijelimo na zapadni, srednji i istočni. Najširi je na zapadnom dijelu (oko 20 km), a čine ga tri usporedna grebena: Lisina (Crni vrh, 863 m), Ljutuč (716 m) i Ravna gora (Čučevo 854 m). Od središnjeg dijela odvajaju ga doline Djedovice i Brzaje. Središnji dio Papuka čini jednostruki raščlanjeni greben na kojem se ističu vrhovi Točak (887 m), Papuk (954 m) i Ivačka glava (913 m). To je ujedno najviši i najrašćlanjeniji dio Papuka. Od istočnog dijela odvajaju ga doline Jankovačkog potoka i Dubočanke. Najuži je na krajnjem istoku gdje mu je širina manja od 10 km. Ovaj dio Papuka čini raščlanjeni greben s najvišim vrhom Češljakovački vis (825 m), a prema istoku se nastavlja u gorski hrbat Krndije (Kapavac 790 m).

Iako su mu vrhovi niži od 1000 metara, Papuk je zbog svojih grebena, uvala, strmina, jaraka, vrhova, bogatog i raznovrsnog živog svijeta, mnogobrojnih bistrih potoka i izvora, posebno zaštićenih područja poput Jankovca i drugih, te zbog arheoloških lokaliteta i spomenika kulture jedno od omiljenih odredišta hrvatskih planinarki i planinara. Isprepleten je gustom mrežom obilježenih planinarskih putova. Prema registru planinarskih putova Hrvatskog planinarskog saveza na Papuku je registrirano 336,83 kilometara planinarskih putova, što je, usporedbe radi, točna udaljenost zračnom linijom između Požege i Beča. O registriranim planinarskim putovima na Papuku skrbi osam planinarskih društava (HPD Orahovica, Orahovica; HPD Bršljan-Jankovac – Osijek; PD Mališćak, Velika, PD Zanatlija, Osijek; PD Petrov vrh, Daruvar; PD Psunj, Pakrac; HPD Sokolovac, Požega i HPD Papuk, Virovitica). Osim registriranih putova, na Papuku se nalazi niz drugih obilježenih staza poput one koja od Gornjih Vrhovaca vodi do »zen klupice«, ili staza koja od Velike vodi do Južne terase.

Planinarske ture tijekom Dana hrvatskih planinarki i planinara bit će u istočnom i središnjem dijelu Papuka u gorskim šumskim predjelima u kojem se nalaze prostrana područja Parka prirode Papuk koji je zaštićen zbog izuzetno vrijednih bioloških, geoloških, krajobraznih i kulturno-povijesnih značajki.

Dani hrvatskih planinara održat će se 3. i 4. lipnja 2023. u Velikoj, s organiziranim turama po Papuku. Ture će voditi vodiči HPD-a Sokolovac koje koordinira Ratimir Čajka, a osiguravat će članovi Hrvatske gorske službe spašavanja. Staze su kružne i tijekom oba dana moguć je izbor lakše i teže dionice kako bi se svim planinarkama i planinarima bez obzira na dob, kondiciju ili druge mogućnosti omogućilo obilaženje i uživanje u nekima od najatraktivnijih predjela Parka prirode Papuk. U subotu će kraću turu (oko 5 sati) voditi Dario Francuz, a dužu (8-9 sati) Ratimir Čajka.

Objekte ture kreću od planinarskog doma Lapjak, te će prvi dio obje ture prolaziti najposjećenijim planinarskim putem Papuka koji se oštro uspinje do staroga grada Velika (452 m). Ova utvrda građena je u 13. stoljeću, a po najnovijim spoznajama na ovoj lokaciji nalazimo ostatke i iz rimskog doba. Dalje će uz miris borova, uskom stazom koja kasnije postaj šira, hodati hrptom iznad ruba kamenoloma te nastaviti grebenom do Tauberovih stijena. Tu će planinari doživjeti pravo planinarsko ushićenje jer će penjući se po stijenama uživati u veličanstvenom pogledu na prostrane ravnice Zlatne doline obrubljene nizom zelenih gora. Vrlo brzo stići će na šumoviti vrh Lapjak (667 m) na južnom dijelu Papuka, između dolina Veličanke i Dubočanke. Na vrhu se nalazi žig. Nešto dalje grupe će se razdvojiti. Oni koji odaberu kraću turu nastaviti će do Nevoljaša te će se vratiti Šulerovim putem, koji je zajedno s prethodnom dionicom, među planinarkama i planinarima poznat pod imenom Staza jaglaca. Na samom Šulerovom putu s desne strane imat će priliku obići jako staru bukvu čiji neobičan oblik neodoljivo privlači pažnju.

Oni koji odaberu dužu turu spuštaju se s Kovačeva greba prema Zagradskom potoku i uspinju prema Padeškom visu te idu do drugog najvišeg i jednog od najljepših vrhova Papuka – Ivačke glave. Ivačka glava je kamenit vrh koji, netipično za Slavoniju, ima odlike krškog reljefa, a s kojeg se vidik širi preko Podravine sve do planine Mecsek u Mađarskoj, te preko Požeške kotline do bosanskih planina. Nakon uživanja u vidicima s ovog vrha i pogledu na najviši vrh Papuka, put se nastavlja preko Koprivnatog brda prema Nevoljašu te Šulerovim putem do planinarskog doma Lapjak.

Papučki jaglaci

U nedjelju će planinarke i planinari ponovno kretati od planinarskog doma Lapjak. Hodat će kraćom stazom (5 sati) uz vodiča Tomislava Garilovića, a dužom stazom uz vodiča Dražena Jakoubeka. Objekte skupine kroz hrastovu šumu penju se prema Kaniškoj glavi (613 m). Duža vodi strmijim putem, kraća nešto blažim. Planinarke i planinari koji će hodati kraćom stazom spuštaju se prema atraktivnoj i neobičnoj Slatkoj stijeni koja obrasla mahovinom strši na rubu strmine iz čijeg se dna uzdiže usred tipične slavonske šume. Dalje će se spuštati prema kamenolomu Tisica. Nakon kraćeg hodanja cestom ponovno će se uspinjati zanimljivim područjem Šipkovac. Ovdje će hodati šumovitom stazom, ali i stazom bez stabala, dijelom i kroz šikaru sve do početne točke.

Oni koji budu odabrali dužu stazu s Kaniške glave hodat će i kroz šumu breza prema Lipovoj glavi s koje skreću prema Češljakovačkom visu (825 m) na kojem ima žig. Tu se Papuk počinje pretapati u Krndiju. Vrh se nalazi na šumovitom grebenu i predstavlja najistočniji u nizu visokih vrhova Papuka. Na njemu se nalazi i vidikovac. Spustit će se u dolinu ispod Češljakovačkog visa u kojoj se nalazi planinarska kuća Trišnjica o kojoj brine HPD Sokolovac. Tu će se planinari odmoriti uz izvorišno područje potoka Dubočanke te nastaviti do planinarskog doma Lapjak.

Planinarke i planinari HPD-a Sokolovac pozivaju sve zainteresirane na Dane hrvatskih planinara kako bismo zajednički uživali na svježem papučkom zraku, te se uz prekrasne vidike družili s dragim, veselim i zanimljivim ljudima!

Uz 125. obljetnicu planinarstva u Požegi

Vjekoslav Kramberger, Požega

Kako nam priobćuje g. Julije Kempf, učitelj požeški, koji nam je pribrao liep broj predbrojnika, osigurana je podružnica i u Požegi, pa je i pravo, jer ako je gdje u Slavoniji nuždna, to je zaista u požeškoj kotlini, koju sa sviju strana okružuju gore i drugi u planinarskom pogledu zanimivi krajevi. Bilo i ovo u dobri čas započeto i sretno dovršeno!

Hrvatski planinar 3/1898. (godina I; 1. 8. 1898.)

Medju društvenim vijestima u jednom od prvih brojeva Hrvatskog planinara zabilježena je ova arhaizmom pisana obavijest da su se u Požegi, slavonskom gradu u

srcu panonskih gora, okupili entuzijasti predvođeni velikanom Julijem Kempfom i da spremaju osnovati podružnicu Hrvatskog planinarskog društva. Kempf i njegova planinarska družina tada su na veliko planinarili slavonskim gorjem te njegovim prirodnim i povijesnim biserima. Kempf te pionirske planinarske putešestvije uredno opisuje u idućim brojevima Hrvatskog planinara. Požeška podružnica tada još nije imala ime, ali 1900. čitamo da je puno ime *Podružnica HPD Papuk u Požegi*. Članova je tada bilo točno pedeset, a većinu njihovih imena poznajemo iz društvenog i kulturnog života Požege s prijelaza stoljeća. Požega je tako stala uz bok najstarijih podružnica HPD-a.

Vidik od »zen klupice« na Požešku kotlinu

Prvi svjetski rat gasi planinarske podružnice diljem Hrvatske, a događaji nakon njega donijeli su velike promjene. U Požeštini se i u poslijeratnom razdoblju aktivno planinarilo, što nam dokazuju brojne zabilježbe na starim fotografijama i razglednicama, no ipak planinari se tek 1933. ponovno okupljaju i obnavljaju podružnicu HPD-a, ali ovog puta s novim imenom Sokolovac. U ovom prijeratnom razdoblju članovi Sokolovca uređuju svoj prvi planinarski objekt – kuću na Antunovcu, vrlo popularnom mjestu predratnih požeških planinara, na putu između Požege i Majdana, rudnika smeđeg ugljena duboko u Požeškoj gori, iznad Ratkovice, koji je također bio meka požeških planinara prije Drugog svjetskog rata (HP, 2/2023.)

Pod istim imenom PD Sokolovac aktivirano je poslijeratno društvo 1950. koje neprekidno i uspješno djeluje do danas. Društvo je nazvano po Sokolovcu (330 m), istaknutom brijegu iznad samog grada, znamenitom iz legendarnih borbi protiv Turaka. Danas je na tom požeško-gorskom brijegu uređen vidikovac na grad, čitavu požešku kotlinu i slavonsko gorje, a 1995. je postavljen Domovinski križ.

U PD-u Sokolovac osnovana je 1969. prva slavonska stanica GSS-a, čiji su članovi osamdesetih godina uredili kuću i skijašku stazu sa žičarom na Nevoljašu.

HPD Sokolovac danas ima mnogo članova. U prošlosti je djelovalo više sekcija, a od kojih se danas ističe markacistička sekcija te područne planinarske sekcije Zakorenje i Ruševo. Članovi društva izveli su mnogo visokogorskih uspona u svim dijelovima svijeta. Među zajedničkim društvenim aktivnostima ističe se briga za održavanje planinarske kuće na papučkoj Trišnjici (640 m) te planinarskog doma Lapjak (335 m) iznad toplica u Velikoj, izgrađenog davne 1958. U okviru HPD-a Sokolovac djeluje i Biblioteka Papuk, usmjerena na izdavaštvo i organiziranje izložbi kojima je cilj promocija planinarstva. Biblioteku je još 1984. pokrenuo poznati požeški novinar i planinar Ivan Jakovina.

O prošlosti Sokolovca izdane su dvije velike monografije, zabilježene su brojne zgode i nezgode, članovi društva se mijenjaju, nova povijest nastaje, a tu i tamo iz debele prašine

Članovi Sokolovca - istraživači povijesti Požeštine

izviru nove zanimljivosti iz davnih vremena i onog prastarog društva čiji smo nasljednici. HPD Sokolovac je planinarska tradicija Požeštine, planinarski brend Slavonije, a ova 125. godišnjica je zasigurno stuba između planinarske povijesti i budućnosti modernog organiziranog planinarstva u Požegi i Slavoniji. U gradu Požegi danas djeluju još dva mlada planinarska društva; HPD Gojzerica i HPD HZZO, a u Požeštini ih je još nekoliko – HPD Klikun iz Pleternice, HPD Mališćak iz Velike, HPD Vidim iz Kutjeva. Lijep je to broj društava u jednoj mikroregiji kao što je Požeška kotlina. Požeština nije sasvim ravnica, ona nije Slavonija iz udžbenika, sjetimo se za kraj riječi putopisca Matka Peića: »Požežanin je ravničar, bez sumnje. Ali Požežanin je i gorštak. Jedna od glavnih zabava je planinarenje. Bilo bi dobro da mu se pridružiš!«.

Razvijanjem svijesti do čistih planinarskih putova

HPD Gorščica u provedbi regionalnog projekta »Pick One, Leave None«

Ivona Gönner i Valentina Futač, Zagreb

Gotovo je sigurno da među čitateljima Hrvatskog planinara ima planinara koji se tijekom tjedna »zalet« prošetati, uhvatiti zraka i smiriti misli na sljemenskim putovima. Redoviti ili povremeni izletnici koji su u ljeto i jesen 2022. hodali planinarskom stazom od Veternice do Glavice ili dionicom Bikčevićeve staze od Blizneca do Njivica mogli su naletjeti na skupinu od po dvoje ili troje »čudnih planinara« koji s papirom i olovkom u ruci, a sredinom

jeseni i naglavnom lampom na čelu, pognuti hodaju stazom djelujući pomalo dezorijentirano. Ti čudni planinari ne samo što djeluju dezorijentirano, već usto i razgovaraju u šiframa: »Dva čika... papirnata maramica... komadić stakla... gumica za kosu... papirić od bombona«. A kad dođu do Njivica ili špilje Veternice, zauzimaju strateške položaje na zadanom poligonu i usredotočeni potihom broje čepove boca, razne slamčice i svakojake folije. Možda se niste zapitali tko su oni, no ako ste ih uočili na stazama Medvednice, bit će vam drago pročitati ovaj članak dokraja. Naime, posrijedi je skupina entuzijasta iz HPD-a Gorščica koji provode regionalni projekt »Pick One, Leave None«.

Riječ je o projektu usmjerenom na utjecaj rekreativnog pješačenja i planinarenja na okoliš pri kretanju označenim i uređenim putovima. Cilj je projekta smanjiti količinu krutog otpada na stazama primjenom koncepta »Uzmi jedan (1), ostavi nijedan (0)«, koji potiče posjetitelja da za sobom ne ostavi nijedan komad otpada, ali da barem jedan pokupi s puta, ako na što naiđe. Projekt se temelji na konceptu »Ne ostavljaj tragove«, s ciljem podizanja svijesti građana o njihovom doprinosu zaštiti i očuvanju naših planina i važnosti odgovornog zbrinjavanja otpada.

Nadstrešnica na Njivicama, poligon za brojanje komada otpada

Regionalni sastanak projektnog tima u Bosni i Hercegovini

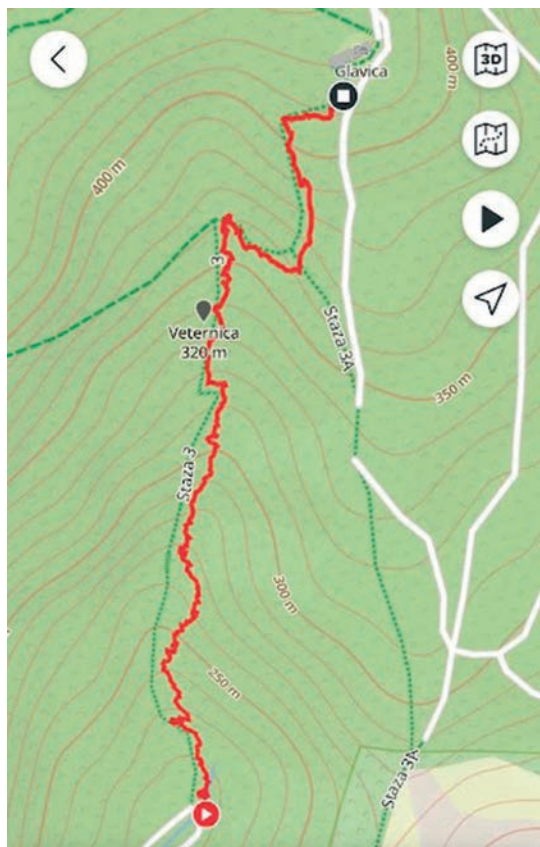
Projekt se provodi na području jugoistočne Europe, a financiran je sredstvima Europske komisije posredstvom Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA), a putem programa Erasmus+. Voditelj je projekta Planinarski klub Tara iz Bajine Bašte u Srbiji, a HPD Gorščica jedan je od pet partnera uključenih u projekt. Ostali su partneri Klub za planinarski sportovi AZOT iz Sjeverne Makedonije, Planinarsko društvo Majevica iz Bosne i Hercegovine, Regionalna razvojna agencija Zlatibor i Javna ustanova Nacionalni park Tara iz Srbije. Projekt se na nacionalnoj razini provodi u suradnji s Javnom ustanovom Park prirode Medvednica na spomenutim planinarskim putovima (br. 3 na dionici Veternica – Glavica i br. 18 na dionici Bliznec – Njivice) te s drugim ključnim dionicima.

Sve je počelo u svibnju 2022. koordinacijom projektnih timova, ispočetka virtualno, a potom se krenulo i na teren u analizu stanja. Usporedno s brojanjem i terenskim aktivnostima analize stanja započeli su i regionalni sastanci kako bi uspostava koncepta »Pick One, Leave None« bila dobro koordinirana među svim partnerskim zemljama. U razdoblju od lipnja 2022. do ožujka 2023. održana su tri regionalna sastanka, kod

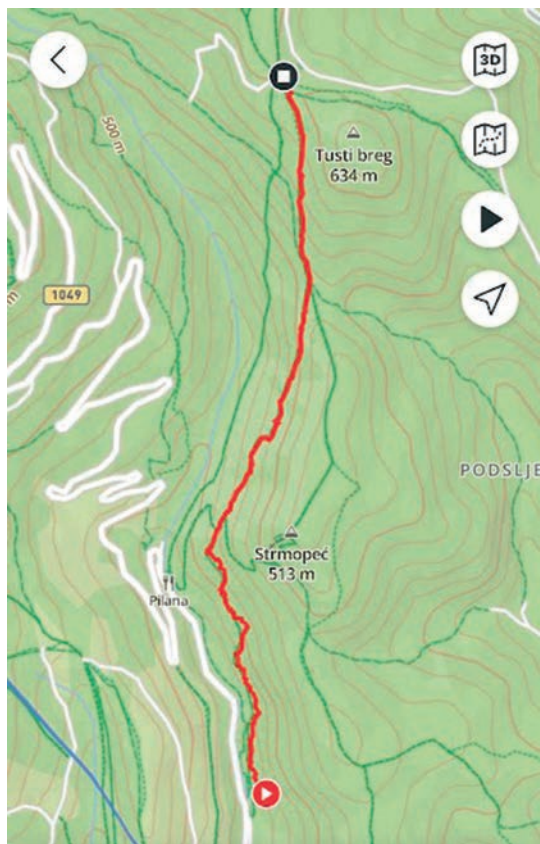
partnera iz Srbije, BiH i Sjeverne Makedonije. Uz analizu stanja koja se provodila na terenu i koordinaciju s regionalnim partnerima, u toj prvoj fazi projekta od ključnog je značenja bilo i ostvarivanje dobre suradnje sa svim dionicima na nacionalnoj razini. Tako su osim JU-a Park prirode Medvednica punu potporu projektu iskazali i izravno se u nj uključili i Vijeće gradske četvrti Podsused-Vrapče, Gradski ured za

Kod planinarskog doma Glavica na Medvednici

Staza 3, dionica Veternica – Glavica dužine cca 1,1 km

Staza 18, dionica Bliznec – Njivice dužine cca 2,3 km

gospodarstvo, ekološku održivost i strategijsko planiranje Grada Zagreba, podružnica Čistoća Zagrebačkog holdinga, ugostitelj planinarskog

doma na Glavici te Hrvatski planinarski savez angažmanom članova Komisije za zaštitu prirode i Komisije za vodiče.

Susret u Sjevernoj Makedoniji

Dobra navika – prikupljanje otpada na planinarskom izletu (Hahlić)

Sljedeći će se regionalni sastanak održati u Zagrebu početkom lipnja, a na tom ćemo mjestu kao domaćini predstaviti sve elemente primjene koncepta »Pick One, Leave None« u Republici Hrvatskoj te zaključiti pojedinih vezane uz nadolazeće aktivnosti projekta, koje uključuju edukaciju, komunikaciju i vidljivost, a koje će biti u fokusu do kraja trajanja projekta, u svibnju 2024.

U drugoj fazi projekta, od lipnja 2023. nadalje, aktivnosti će biti usmjerene na informiranje, edukaciju i implementaciju odabranoga regionalnog modela za provedbu na planinarskim stazama u svim partnerskim državama. U Republici Hrvatskoj planirane su mnogobrojne aktivnosti promocije u medijima (na TV-u, radijskim postajama i društvenim mrežama) putem informativnih i »zelenih« emisija koje promiču svijest o očuvanju okoliša i prirode. Planirane su i dvije terenske radionice za djecu osnovnoškolske dobi te predavanje za čuvare planinske prirode i širu javnost u suradnji s Komisijom za zaštitu

prirode HPS-a. S HPS-om se dodatno surađuje na dodavanju sadržaja o projektnom konceptu u prezentaciju o zaštiti prirode, kao dijela obveznog programa školovanja planinarskih vodiča, kao i putem programa školovanja za čuvare planinske prirode.

U međuvremenu ćemo zajedničkim djelovanjem provoditi sve dosadašnje ideje u stvarnost. Počinjemo primjenom vrećica za prikupljanje otpada, kao i popratnim sredstvima, da što prihvatljivije skupljamo otpad na koji naiđemo u prirodi te da svoj ne ostavljamo za sobom, a da se sve to čini na ekološki najprimjereniji način, odgovornim zbrinjavanjem otpada.

Uskoro, kada krenete sljemenskim stazama broj 3 ili 18, obratite pozornost i na pojedinim ćete točkama osim zelenila uočiti i ploču »Pick One, Leave None«, kojom ćemo vas još jednom detaljno informirati i educirati o projektu te podsjetiti da u prirodi ostavljamo samo tragove svojih stopa.

Boris Buljan

U subotu, 29. travnja 2023., nakon duge i iscrpljujuće bolesti, u 77. godini života, u krugu svojih najmilijih, otišao je Boris Buljan, počasni predsjednik Planinarskog društva Svilaja u Sinju. Bio je dijete vrličke kale, suprug, otac, planinar, planinarski vodič, markacist i zaštitar prirode koji je za sebe uvijek govorio da je samo običan prolaznik koji voli prirodu.

Svojim zalaganjem, vedrinom, mudrošću i bogatim životnim iskustvom utkao je neizbrisiv trag u planinama, svijetu planinarstva i generacijama strastvenih planinara. Njegova »planinarska« karijera započela je 1960-ih godina, kada je kao mladić obilazio antikvarijate i knjižare, satima istraživao i upijao sve što se ticalo planinarskih tema. Poslije je biran u upravu PD-a Svilaja i obavljao dužnost tajnika i blagajnika te bio predsjednik Društva od 1978. do 1979., 1982., od 1986. do 1987. i od 1998. do 2019., kada je izabran za njegova trajnoga počasnog predsjednika.

Iza Borisovih godina stisnule su se tisuće prehodanih kilometara po domaćim i drugim planinama, obilaznicama i putovima. Za svoj rad, doprinos razvoju planinarstva, suradnju među društvima, raznim akcijama i planinarskim pothvatima, kao i za vođenje društva, dobio je 1982. zlatni znak Planinarskog saveza Hrvatske. Godine 1988. nagrađen je Zlatnom plaketom SFK-a Sinj. Nositelj je brončane, srebrne i zlatne značke Hrvatske planinarske obilaznice i značke Velebitskoga planinarskog puta. Od 2009. imao je status markacista, a posjedovao je i zvanja planinarskog vodiča i čuvara prirode. Sudjelovao je u radu Glavnog odbora HPS-a i Komisije za planinarske putove HPS-a. Kao krunu svoje planinarske karijere, dobio je 2014. plaketu HPS-a za doprinos razvoju hrvatskog planinarstva.

Suradivao je sa Željkom Poljakom u sveobuhvatnom i bogatom izdanju knjige »Hrvatske planine«. Zaslužan je za brojne markirane putove na Svilaji, Kamešnici i Dinari, ali i za razvoj Cetinske transversale te osnivanje i gradnju planinarskog doma Orlove stine na Svilaji. Tako je 2003. postavljen kamen temeljac koji će poslije prerasti u prekrasnu dvokatnicu snažnog imena Orlove stine, a Borisove su se riječi ostvarile: »Dom okuplja ljude, tu je svatko dobrodošao. Tu se ne raspravlja i ne čini zlo. Dom je na radost svih koje planine zovu, odmaraju i napune pozitivom.«

U slobodno je vrijeme bio strastven kolekcionar planinarskih pisanih materijala i knjiga. Skupljao je sve brojeve časopisa Naše planine i Hrvatski planinar, a u rokovnicima pomno bilježio svaki zapis o planini Svilaji i njezinom društvu. U planinama je upoznao

Boris Buljan

stotine ljudi, s nekima suradivao, istraživao, pisao, organizirao, vodio izlete, penjao se, planinario i uživao. Za svakog je pronašao riječ pohvale.

»Tko dođe jednostavan u prirodu, velika je vjerojatnost da će se zaljubiti u nju i planine. Zato treba doći i pustiti da ti planina sama ispriča o sebi, ali i o tebi, zbog čega si ti tu«, rekao je jednom prilikom.

Prošle, 2022. godine, dočekao je stoti rođendan planinarstva u Sinju i službeno otvorenje doma Orlove stine. U tom dugom razdoblju bio je aktivan više od pola stoljeća. Svilaja je bila njegov život i u rokovnike, dupkom popunjene značicama, nikada neće stati svi životni usponi i padovi, ljudi, anegdote, priče, vicevi i fotografije koje su on i Svilaja zajedno doživjeli. Njegov doprinos planinarstvu Sinja, Cetinske krajine i Hrvatske ostat će trajno zabilježen i u ljubavi čuvan svim generacijama koje će kročiti njegovom Svilajom i svim divnim planinama.

Adio, planinarski meštre! Planinari gore po oblacima, markiraj nam staze i kroji obilaznice po plavetnilu. Mi ćemo, onako kako si nas učio, nastaviti čuvati naše planine, a posebno tvoju Svilaju. Melani Glavinić

Vladimiro – Vlado Radovan (1943. – 2023.)

Dana 6. travnja 2023. u 80. godini života preminuo je Vladimiro – Vlado Radovan, najdugovječniji i jedan od najuspješnijih predsjednika Planinarskog društva Glas Istre iz Pule.

Imao je zanimljiv životni put – od predavača u osnovnoj školi do voditelja turističkih poslovnica Kompas i TTG, kao i odgovornih funkcija u drugim poduzećima 90-ih godina u Puli. Iz tog doba pamtim ga ponajviše kao markantnog finog gospodina, u klasičnom odijelu s obaveznom kravatom i frizurom ala Tony Curtis.

Za čelnog čovjeka PD-a Glas Istre izabran je 1987. i tu je funkciju obnašao sve do 1995. godine. Bilo je to prijelomno razdoblje u kojem se, možemo slobodno reći, našao pravi čovjek na pravome mjestu. Uz njegove organizacijske i komunikacijske vrline, prva generacija vrijednih planinara i alpinista PD-a Glas Istre uspjela je uz redovnu djelatnost (izleti, usponi) zaokružiti i dovršiti niz započetih projekata koje valja ovom prilikom spomenuti:

- 1988. pokretanje časopisa »Perun« (13 brojeva do 1993.)
- 1989. dovršenje i otvaranje planinarske kuće Korita na Čičariji
- 1990. I. istarska himalajska ekspedicija Pisang Peak '90
- 1991. dobivanje sadašnjeg prostora PD-a i njegova prva adaptacija
- 1992. izgradnja umjetne stijene na zidu današnjeg Doma sportova Mate Parlov.

DARKO LUKŠIĆ

Sve je to doprinijelo, da u vrijeme kada su obrana Domovine i egzistencijalni problemi potisnuli sve drugo u drugi plan, ne dođe do veće stagnacije planinarstva u Puli te mu omogući postupni ponovni rast u novim uvjetima iza 1995. godine.

Vlado Radovan je u ime PD-a Glas Istre 1990. godine od Saveza organizacija za fizičku kulturu (SOFK) Grada Pule primio Plaketu za aktivan rad i doprinos u razvoju sporta, te osobno 2006. godine od Istarskog planinarskog saveza Priznanje za doprinos razvoju planinarstva u Istri. No, neka mu najviše priznanje bude naša zahvalnost za trajni primjer i putokaz koji je ostavio budućim generacijama pulskih planinara. Hvala mu na svemu i neka mu je laka istarska gruda.

Vladimir Rojnić

ZAŠTITA PRIRODE

Akcija čišćenja otpada na Psunju

Pod vodstvom markacističke sekcije HPD-a Strmac Nova Gradiška, u nedjelju 26. ožujka 2023. organizirana je na području Strmca na Psunju ekološka radna akcija uklanjanja glomaznog otpada iz vodotoka Javorovice, iznad bolnice Sv. Rafael.

Planinari iz HPD-a Strmac pokazali su da se uz odličnu organizaciju i s malo dobre volje mogu postići fantastični rezultati u očuvanju naših potoka, koji se sa Psunja ulijevaju u Savu.

Isti je dan uz pomoć Općine Cernik i njihova komunalnog redara sav otpad odvezen.

Hvala svima koji su sudjelovali u akciji. Najavljujemo da ćemo i ubuduće organizirati takve akcije te vas pozivamo da nam se pridružite!

Jozo Bušić

Otprema prikupljenog krupnog otpada s Psunja

Stipe Božić: Penjačevi zapisi, Put do najviših vrhova svijeta

Teško je komentirati autora i njegovo novo književno djelo kad iza sebe ima takvu alpinističku, ali i spisateljsku karijeru kao Stipe Božić. Iza njega su brojni ispenjani teški vrhovi i smjerovi po cijelom svijetu, a njegova se spisateljska ostavština malo-pomalo pretvara u biblioteku. Većina alpinista takvoga i sličnog životopisa nije imala sreću da sama opiše svoje uspjehe, neuspjehe, doživljaje i općenito svoj život jer su mnogi skončali u planinama, pa o njihovim pothvatima i tužnom završetku čitamo iz druge ruke, iz pera drugih autora. Ipak, postoji i priličan broj alpinista koji nisu ostavili svoje živote negdje gore, visoko, u vječno zaleđenim svjetovima i podno strmih i okomitih stijena i koji još uvijek sa smiješkom hodaju prostorima zajedno s »običnim ljudima«. Te im »moći« ipak ne jamče da vještine i doživljaje iz tog rijetkima poznatoga svijeta znaju sami prenijeti na papir, pa njihov život opisuju oni koji znaju slušati i učiniti to umjesto njih, pri čemu je »posrednicima« teško zadržati onu izvornu strast i emociju koja taj svijet i čini magičnim. Upravo je zato ova knjiga rijetka privilegija da o životu ispunjenom planinama možemo čitati iz prve ruke.

»Penjačevi zapisi« pomalo su zabilješke o svemu i svačemu što čini autorov bogat i zanimljiv život upravo takvim kakav jest, zapisane u knjizi u obliku brojnih skica, krokija i doživljaja. Ova knjiga nije putopis, ovo nije knjiga o alpinizmu, ovo je autobiografija putopisca i alpinista. Pisana je u fragmentima razbacanima po poglavljima, cjelinama, njih ukupno 34, od kojih je svaki priča za sebe, ali koji zajedno čine cjelinu koja baca svjetlo na više od sedamdeset godina života čovjeka koji je cijelo vrijeme bio vezan uz planine. Od rođenja podno njih, s nekom vrstom gotovo jasno izrečene zabrane ulaznja u taj surov svijet, preko uspona na sve važne svjetske planine, do trenutaka sjećanja na te iste planine u poznijim, no još uvijek aktivnim godinama. Taj popis doživljaja i dosad tek djelomično ispričanih priča, ispričanih putovanjem cijelim svijetom, u sebi uvijek nosi jezgru i iskru onoga žgoljavog dječaka iz Zavojana, zaselka koji u vrijeme njegova rođenja nije bio mnogo drukčiji od udaljenih planinskih mjesta,

zadnjih izdanaka civilizacije na putu prema najvišim vrhovima svijeta.

Svako je poglavlje obilježeno ilustracijom koju je izradila Iva Božić, Stipina kći, što sasvim sigurno ima i dublju konotaciju od one površne, koju vidimo listajući knjigu. Na dvama su mjestima, na kvalitetnijem papiru, sakupljene brojne fotografije, koje ondje nisu zbog svoje ljepote, kompozicije ili umjetničke vrijednosti, već, kao i tekst, zbog svoje povijesne ili emotivne važnosti za autora, još jednom naglašavajući biografičnost, a ne neki drugi aspekt ove knjige. Unutar poglavlja nalazimo i neke crno-bijele fotografije, čija je svrha jednaka, biografska.

Svi oni koji nakon ove knjige žele produbiti svoj književni suživot sa Stipom Božićem i njegovim putovanjima mogu potražiti njegove prijašnje knjige, a to su: »Put na vrh svijeta« (1990.), »Sedam vrhova« (2003.), »Svete planine svijeta« (2005.), »K2 – Trijumf i tragedija« (2014.) i »San o Everestu« (2019.).

Bogata životna biografija vodila je Stipu Božića na tri najviša vrha svijeta: Mount Everest (8848 m), K2 (8611 m) i Kančindžingu (8586 m). U alpskom je stilu ispenjao južnu stijenu Manaslua (8163 m), sjeverne stijene Eigera, Grandes Jorasses i Matterhorna u Alpama te granitni monolit El Capitan u Kaliforniji. Popeo se na najviše vrhove svih sedam kontinenata: Mount Everest (Azija) 1979. i 1989., Aconcagua (Južna Amerika) 1996., Denali (Sjeverna Amerika) 1996., Kilimandžaro (Afrika) 1996., Mount Vinson (Antarktika) 1997., Mont Blanc (Europa) 1974., Mount Kosciuszko (Australija) 1996. i Elbrus (Europa) 2000. S međunarodnom je ekspedicijom na skijama stigao iz Sibira i na Sjeverni pol. Na svojim je putovanjima snimio mnoštvo fotografija, koje je izlagao na zajedničkim i samostalnim izložbama. Njegove su fotografije bile dio izložbe »Hrvatska fotografija od tisuću devetsto pedesete do danas« održane u Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu. Snimio je 120 dokumentarnih filmova i nagrađivan je na filmskim festivalima u Trentu, Popradu, Grazu, Katmanduu i Moskvi.

Knjigu »Penjačevi zapisi« izdala je nakladnička kuća VBZ iz Zagreba, a može se nabaviti u knjižarama po cijeni od 18,90 eura.

Damir Šantek

Matej Perkov: Pišem grafite na duši planine

Matej Perkov sve je samo ne nepoznat široj planinarskoj zajednici u Hrvatskoj. Poznat je po svojim objavama na Facebooku, svojim predavanjima za djecu i odrasle, a i svojim knjigama »Planinarenje je način izražavanja« (2015.), »Želim dotaknuti nebo« (2016.) i »Planina mi je najdraža škola« (2020.). »Pišem grafite na duši planine« njegova je četvrta knjiga, koja je kao i sve dosad izdana praktički u vlastitoj nakladi, što ima svojih prednosti i mana. Otežava distribuciju i promociju knjige, ali omogućuje da se knjiga napiše, obradi, uredi i objavi baš onako kako to sam autor želi. Omogućuje mu potpunu slobodu, bez savjeta i kompromisa. Uostalom, to je ono što Perkov propaga u ovoj knjizi, gotovo na svakoj stranici: sloboda putovanja, razmišljanja, sloboda da se prenoći ondje gdje se može ili želi, sloboda da se izađe iz okvira, ma što ti okviri značili i ma tko ih postavljao, pa makar i ne postojali, sloboda da se bira teži put jer znamo da je bitan put, a ne cilj, sloboda da se misli drugačije, da se planinari drugačije, pa premda to bilo i samo radi toga da bude drugačije. Treba, međutim, znati da, kao i sa svim ostalim stvarima, i sa slobodom treba znati. Previše slobode može voditi u više smjerova, no svi oni s godinama ipak konvergiraju u istom smjeru.

»Pišem grafite na duši planine« nije priča o planinama. Nije ni priča o grafitima. Priča je to o Mateju Perkovu, o tome kako on doživljava svijet oko sebe. Planine su samo kulisa, nekad bliska, nekad daleka,

ali uvijek prisutna, barem u mislima ili čežnji. Umjesto planina, mogle su to biti pustinje, rijeke, jezera, mora ili nešto drugo. Priča je to, na neki način, o samopomoći, terapiji, kako kaže sam autor, o tome kako pomoći samom sebi stvarajući svoj svijet putovanja, pravila, odnosa i okvira. Jer, ma koliko god bježali od okvira, svakim korakom, svakom riječi, svakom stranicom sami sebi postavljamo nove, svoje vlastite okvire. Dobro je da postoji takva knjiga i dobro je što će biti dostupna mladim ljudima, koji možda u svima ili u dijelu njegovih misli nađu izlaz za svoje poteškoće i ulaz u

svoj svijet planina i slobode. Te misli zasigurno mogu osloboditi neke koji budu imali priliku pročitati knjigu, potjerati ih u planine ili nekamo drugamo, dati im modus prema kojem će iskočiti iz tračnica i nastaviti voziti nekom samostvorenom cestom ili putom.

Grafiti su postali neizostavan dio suvremene urbane kulture, i ovisno o gledištu, stavu i autorima, stalno variraju od vandalizma do umjetnosti. Od najranijih primjera grafičke djelatnosti pa sve do danas, jasno je da oni imaju veliko kulturno i socijalno značenje, kao jedan od oblika neformalne komunikacije i interakcije među ljudima. Matej Perkov ne piše grafite po planinama, već metaforički po njihovoj duši. Te zapise ne može vidjeti nitko tko ne pročita ili ne prolišta ovu knjigu. Na vizualnoj ravni, to su misli i poruke napisane uglavnom na papiru, izrezane i zalijepljene na fotografije unutar knjige. Upravo je zato veće težište na samim porukama nego na fotografijama, premda bi zajedno trebale činiti skladnu cjelinu. Puno više autorovog truda nalazi se u tekstovima nego u slikama i »grafitima«, premda bi se te tekstove teško moglo podvesti pod grafite. Možda bi se ova knjiga mogla na neki način nazvati i konceptualnom knjigom kad bi međusobno prožimanje grafita, planina, fotografija i tekstova bilo snažnije, no bez obzira na rezultat i dubinu promišljanja takvoga koncepta, jasno je da je takav pokušaj u putopisnoj i planinarskoj literaturi rijedak i znači svojevrsan iskorak prema nečemu drugačijem. Uostalom, Perkovu je to jedan od ciljeva: unutar poznatoga sustava planina i planinarenja stvoriti svoj, samo njemu prilagođen okvir i koncept. U tome je i uspio.

Damir Šantek

Matej Perkov

Medalja Hrvatske komore arhitekata za tri planinarska skloništa Ivana Juretića

Na Danima arhitekata 7.0, koji su od 20. do 22. travnja održani u Zadru, Hrvatska komora arhitekata (HKA) nagradila je Hrvatski planinarski savez medaljom za inovacije i održivost u arhitekturi, za tri planinarska skloništa arhitekta Ivana Juretića. To su sklonište »Miroslav Hirtz« na Bijelim stijenama te sklonište Šugarska duliba i Ždrilo na južnom Velebitu, koja su obnovljena i uređena zahvaljujući ulaganju i zalaganju HPS-a i planinarskih udruga koje njima upravljaju, a pod vodstvom arhitekta i graditelja Ivana Juretića.

Odluku o dodjeli medalje za inovacije i održivost u arhitekturi donio je Ocjenjivački sud za dodjelu nagrada HKA-a u sastavu Zoran Boševski, dipl. ing. arh., Jelena Borota, mag. ing. arch., Blanka Levačić, mag. ing. arch., Mirjana Pintar, dipl. ing. arh. i Ivan Radelj, dipl. ing. arh. Na Danima arhitekata dodijeljene su i medalje za doprinos kulturi građenja, medalja za planiranje prostora te godišnje nagrade Udruge hrvatskih arhitekata. Središnji program Dana arhitekata 7.0 održan je u Kongresnom centru Fortis Club, u Falkensteiner resortu Punta Skala u Petrčanima, a dio programa u Providurovoj palači u Zadru. Nagradu je u ime HPS-a preuzela njegova dopredsjednica Jadranka Čoklica.

Juretićeva planinarska skloništa svojom ljepotom privlače pozornost brojnih planinara, a estetikom i funkcionalnošću oplemenjuju i nadopunjuju prirodno okruženje hrvatskih planina. Među njegovim se projektima osobito ističu planinarska skloništa Šugarska duliba, Ždrilo i Rossijevo sklonište na

Velebitu, sklonište »Miroslav Hirtz« na Bijelim stijenama te planinarski dom Hahlić. Ovog će ljeta na području Kremenjaka na Učki biti postavljeno novo planinarsko sklonište i promatračnica za ptice, inovativnog dizajna, u obliku jajeta u gnijezdu. Za svoj angažman na uređenju planinarskih objekata Juretić je više puta nagrađen godišnjim nagradama HPS-a.

Alan Čaplar

Planinarsko sklonište Miroslav Hirtz na Bijelim stijenama

HPD KAPELA
BERNARD MARGITIC

Planinarsko sklonište Ždrilo na južnom Velebitu

Tečaj za markaciste za društva koja održavaju planinarske putove na Medvednici

Komisija za planinarske putove HPS-a, u suradnji s HPD-om Zagreb-Matica iz Zagreba, kao suorganizatorom, tijekom vikenda 25. i 26. ožujka održala je tečaj za markaciste. Tečaj je bio primarno namijenjen članovima planinarskih društava koja održavaju planinarske putove na području Medvednice.

Teorijski dio tečaja održan je u prostorijama HPD-a Zagreb-Matica u Zagrebu, a praktični u vanjskom prostoru Ustanove za sveobuhvatnu skrb Tigrovi u Rakitju. Teorijski dio tečaja, koji se održava prema Programu tečaja za markaciste HPS-a, s pisanom provjerom znanja (testom), održan je u subotu. Putem predavanja popraćenih slikovnim prikazima polaznici se upoznaju s vrstama oznaka i načinom označavanja planinarskih putova (markacije, planinarski putokazi), planinarskim obilaznicama, organiziranju markacista i markacijskoj dokumentaciji, a obaviješteni su i o ciljevima te načinu provedbe projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«, koji provodi HPS uz potporu Ministarstva turizma i sporta, kao i ulogom markacista u tom projektu.

Na kraju predavanja polaznici tečaja svoje su teorijsko obrazovanje završili visoko ocijenjenim rezultatima provjere znanja, čime se pokazali svoje zanimanje za teme uređenja planinarskih putova.

U nedjelju je, zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta za pokazne vježbe na Medvednici, praktični dio tečaja održan na vanjskom, natkrivenom prostoru Ustanove za sveobuhvatnu skrb Tigrovi u Rakitju. Prikazani su markacijski pribor i alati te demonstriran način

postavljanja planinarske signalizacije korištenjem markacija i putokaznih ploča na raskrižjima planinarskih putova. Polaznici su zatim u manjim skupinama i pod nadzorom demonstratora na kartonima i komadima drva vježbali crtanje osnovnih i pomoćnih markacija. Tijekom pripreme za praktični dio tečaja polaznici su izradili nosiljke za markacijski pribor: boje, kistove, četke i dr.

Na kraju tečaja polaznicima su dodijeljene diplome, a putem matičnih društava dostavljaju im se iskaznice markacista. Tečaj su uspješno završila 63 člana sljedećih planinarskih udruga: HPD Bilogora, Bjelovar; HPD Blagus, Kašina; HPD Goršćica, Zagreb; HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko; HPD Jelengrad, Kutina; HPD Lipa, Sesvete; HPD Pliva, Zagreb; HPD Runolist, Zagreb; HPD Sokol, Zagreb; HPD Zagreb-Matica, Zagreb; HPD Željezničar, Zagreb; PD AktivNatura, Zagreb; PD Bistra, Donja Bistra; PD Dubovac, Karlovac; PD Grafičar, Zagreb; PD Husni, Đurmanec; PD Izletnik, Zagreb; PD Končar, Zagreb; PD Medvednica, Zagreb; PD Medveščak, Zagreb; PD Planinorci, Zagreb; PD Zagreb, Zagreb; PDS Velebit, Zagreb i PK Hrvatskog liječničkog zbora, Zagreb. Popis novih markacista HPS-a, s pratećim sadržajima, dostupan je na mrežnim stranicama HPS-a u Registru planinarskih putova, obilaznica i markacista u Hrvatskoj.

Voditelj tečaja bio je markacist instruktor i voditelj Komisije Hrvoje Gold, a tečaj su pripremili i organizirali voditelj radne skupine za školovanje te povjerenik Komisije za Samoborsko i Žumberačko gorje markacist voditelj Nenad Greblički te suradnik i povjerenik Komisije za Medvednicu Željko Radovanić.

Polaznici i instruktori tečaja za markaciste sa zagrebačkog područja

Predavači na teorijskom dijelu tečaja i voditelji skupina polaznika na praktičnom dijelu bili su, uz prije navedene, i markacisti voditelji Majda Rončević, povjerenica za planinarske putove Slavonije, Iva Žulić, povjerenica za planinarske putove Hrvatskog zagorja i Međimurja, markacist voditelj Mladen Golubić, povjerenik za planinarske putove Moslavine i Bilogore, i Frane Medak, povjerenik za Dubrovačko područje. Voditelj praktičnog dijela tečaja bio je markacist instruktor Ronald Schreiner, voditelj Komisijine radne skupine za obilaznice, a skupine polaznika na pokaznim vježbama vodili su, te im u vježbama pomagali, iskusni markacisti voditelji Domagoj Pavlin, Mato Šimičić, Marica Funarić, Vlatka Šijan, Marijan Ruškač i Zvonko Lovreković.

Novim markacistima želimo da stečena znanja što prije primijene, kako bi planinarski putovi na Medvednici omogućavali udobno i sigurno kretanje planinarima, izletnicima i drugim posjetiteljima.

Komisija za planinarske putove HPS-a

Novih 74 markacista na tečaju za markaciste na Poklonu

Tijekom vikenda 15. i 16. travnja Komisija za planinarske putove HPS-a, u skladu s godišnjim planom održavanja tečaja za markaciste, a u suradnji s PD-om Opatija kao suorganizatorom, održala je na Učki tečaj za markaciste za članove planinarskih društava Istre, Rijeke i Gorskoga kotara.

Teorijski dio tečaja održan je u prostorijama Centra za posjetitelje Poklon, kojim upravlja JU Park prirode Učka. Praktični dio tečaja održan je na planinarskim putovima na Učki i Čičariji.

Putem predavanja polaznici su upoznati s planinarskom signalizacijom, vrstama radova na planinarskim putovima, ustrojem markacista, alatom i priborom za označavanje planinarskih putova, a informirani su i o ciljevima i načinu provedbe projekta »Sigurna i održiva planinarska infrastruktura«, koji HPS provodi s Ministarstvom turizma i sporta, te ulogom markacista u tom projektu.

Na kraju predavanja polaznici su tečaja svoje teorijsko markacističko obrazovanje završili pozitivno ocijenjenim rezultatima provjere znanja, i tako pokazali visoku razinu znanja i zainteresiranost za uređivanje planinarskih putova.

U nedjelju je, unatoč hladnom i vjetrovitom vremenu, održan praktični dio tečaja, s polaznicima raspoređenima u deset skupina, koji su pod nadzorom markacista instruktora i markacista voditelja obnovili deset dionica planinarskih putova na području Učke. Postavljena je i planinarska putokazna ploča, prikazan je markacijski pribor i alat te demonstriran način postavljanja planinarske signalizacije korištenjem markacija i putokaznih ploča. Naglasak je stavljen na potrebu kvalitetnog označavanja križanja planinarskih putova. U pripremi za praktični dio tečaja polaznici su izradili nosiljke za markacistički pribor: boje, kistove, četke i dr.

Na kraju tečaja polaznicima su dodijeljene diplome i iskaznice markacista. Za pohađanje tečaja vladalo je vrlo veliko zanimanje. Tečaj su uspješno završila 74 člana sljedećih planinarskih udruga: HPD HP i HT Učka, Kastav; HPD Petehovac, Delnice; HPD Planik, Umag; PD Čičarija, Buje; PD Duga, Rijeka; PD Glas Istre, Pula; PD Kamenjak, Rijeka; PD Knezgrad, Lovran; PD Montero, Rovinj; PD Opatija, Opatija; PD

Tečaj za markaciste na Poklonu

Predavanja u Posjetiteljskom centru Učka

Osoršćica, Mali Lošinj; PD Pazinka, Pazin; PD Strilež, Crikvenica; PD Tuhobić, Rijeka; PD Viškovo, Viškovo i PD/CA Elektroistra, Pula. Popis novih markacista HPS-a dostupan je u Registru planinarskih putova, obilaznica i markacista u Hrvatskoj na mrežnoj stranici HPS-a.

Voditelj tečaja bio je član Komisije za planinarske putove i povjerenik za Gorski kotar markacist instruktor Matija Perić. U organizaciji tečaja angažirao se, također, član Komisije i povjerenik za Istru markacist voditelj Vladimir Rojnić, a u pripremi i izvedbi teorijskoga i praktičnog dijela tečaja sudjelovali su markacist instruktor Sven Pavlaković, član Komisije za planinarske putove i povjerenik za područje Karlovačkog područja, Banovine i Korduna, Nenad Greblički, markacist voditelj, član Komisije i voditelj radne skupine za školovanje te povjerenik Komisije za Samoborsko i Žumberačko gorje, Iva Žulić, markacist voditelj, suradnica Komisije i povjerenica za planinarske putove Međimurja i Hrvatskog zagorja te Željko Radovanić, suradnik Komisije i povjerenik Komisije za područje Medvednice. Voditelji skupina polaznika na praktičnom dijelu tečaja bili su, uz navedene, i iskusni markacisti voditelji Boris Petrić, Milivoj Filipović i Boris Rumac iz PD-a Opatija te markacist Elio Pobar iz PD-a Lisina, Matulji.

Hvala upravi i zaposlenicima JU-a PP Učka i članovima PD-a Opatija na domaćinstvu i osiguranju uvjeta za uspješno održavanje predavanja i vježbi.

Novim markacistima želimo da stečena znanja što prije primijene, kako bi planinarski putovi na području Istre, zaleđa Rijeke i Gorskoga kotara te ostalih hrvatskih planina na kojima djeluju planinarske udruge novih školovanih markacista omogućavali udobno i sigurno kretanje planinarima, izletnicima i drugim posjetiteljima. Komisija za planinarske putove HPS-a

Postavljanje planinarskih putokaza

11. Pohod po Istarskom planinarskom putu

U nedjelju, 12. ožujka 2023., u organizaciji Istarskoga planinarskog saveza (IPS) održan je 11. pohod po Istarskom planinarskom putu (IPP). U skladu s redoslijedom pohoda, koji se utvrđuje na temelju Statuta IPS-a, ove se godine Pohod odvijao na dijelu trase IPP-a na Mlunskoj visoravni (Mlunštini), jugozapadno od Buzeta. To planinarima manje poznato područje izdiže se kao prostran »otok« između 200 metara dubokih kanjona rijeke Mirne i njezine pritoke Bračane. Najviši vrh, Meja, visine 317 metara, elipsoidnog je oblika, a na njemu su tragovi prapovijesne gradine. Na njegovoj sunčanoj strani smjestila su se sela Pruhari, Mali i Veli Mlun te njihovi maslinici i vinogradi. Preostali dio »otoka« prekriven je raznovrsnom šumom (graba, hrasta, bora).

Na polazište pored restorana Old River (ušće Bračane u Mirnu), uz planinare iz HPD-a Planik iz Umaga i PU-a Gojzerica iz Pule, koji su bili suorganizatori pohoda, pristigli su brojni planinari iz istarskih i liburnijskih društava te dragi gosti iz PD-a Bundek iz Murskog Središća. Ovogodišnji je pohod privukao 218 sudionika. Među njima su bili i naši poznati sljepi planinari Željko Brdal i Feručo Lazarić, sa svojim vodičima.

Nakon pozdrava nadležnih i uputa glavne vodičice Davorke Prusić, dugačka kolona planinara zavijugala je najstrmijim i mjestimično zahtjevnim početkom trase (stijene, cestovni pokos). Nakon izlaska na osunčanu visoravan iza Maloga Mluna uslijedio je predah. Nakon odmora sve je bilo ležernije i lakše. Kaptirani izvor podno sela Pruhara bio je prilika za dopunu zaliha

vode. Tijekom laganog spusta ka kontrolnoj točki broj 7 (Buzet), kroz još nerazlistalu šumu otvarali su se vidici prema selima gornjeg toka Bračane i »šengenskoj« granici sa Slovenijom. Uslijedio je povratak drugim, nemarkiranim putom, uz dužu stanku ispred kaptiranog izvora/vodospreme Slatina. S toga se mjesta pruža otvoren vidik na Buzetsku kotlinu i veći dio Ćićarije, od Slavnika do Planika. Ugodu odmora u osunčanoj zavjetrini, uz ručak iz ruksaka, upotpunila je podjela priznanja i zlatnih znački za obilazak IPP-a u jednom neprekinutom pohodu. Predsjednik IPS-a Goran Šepić uručio ih je ovaj put četverima planinarima: Kristini Santaleza, Vedranu Vitasoviću, Draganu Mišanu i Robertu Špeliću. Tom je prigodom Špelić nagrađen ovacijama planinara – prehodao je IPP za tri dana, u punoj planinarskoj spremi. Putopisi njihovih i ostalih pohoda po IPP-u mogu se pročitati na web-stranicama IPS-a.

Opuštajućim povratkom, s »milenijskom« fotografijom na vrhu Meji, zaokružen je taj prelijep, sunčani dan. Posebna su nagrada bili vidici na najbliže gradiće s druge strane Mirne (Sovinjak, Vrh) i Bračane (Zrenj) te na samu dolinu Mirne i valovitu Pazinštinu u laganj sumaglici na obzoru.

Pohod je protekao u najboljem redu zahvaljujući angažmanu organizatora i suorganizatora, a posebno vodičima iz HPD-a Planik i PU-a Gojzerica, kao i budnoj potpori tročlane ekipe HGSS Stanice Istra. Nakon rastanka uz kolače i čašu vina, koje je ponudila PU-a Gojzerica, najmlađa članica IPS-a, ostaje zadovoljstvo lijepog planinarskog doživljaja, protkanog obnovom starih i sklapanjem novih prijateljstava.

Vladimir Rojnić

Sudionici 11. pohoda po IPP-u (Meja, 317 m)

Papučki jaglaci

Više od 2000 planinara na 41. Papučkim jaglacima

Planinarska manifestacija Papučki jaglaci utemeljena je 1982. Ta planinarsko-rekreativna i turistička manifestacija zamišljena je kao prvi proljetni izlet planinara Slavonije i ostalih ljubitelja prirode, posebice mladeži. Prvi put dosad održani su u dva dana, 18. i 19. ožujka, što je jedna od novina u dugoj tradiciji te manifestacije. Papučki jaglaci ostali su planinarska svečanost obilježena buđenjem prirode, a i sam naziv manifestacije obilježen je žutim jaglacem, cvijetom koji simbolizira rano proljeće. Prvi su dan planinari pohodili jednu od najljepših staza na Papuku, upravo »Stazu jaglaca«. Njome su nakon otvorenja manifestacije, od Planinarskoga doma Lapjak krenuli prema Starom gradu te Tauberovim stijenama i vrhu Lapjaku. Nakon povratka sve je okupljene čekala bogata ugostiteljska ponuda hrane i pića te nastup grupe Duo amor. Gost večeri i iznenađenje za prvi dan manifestacije bio je Tamburaški sastav Fijaker, koji je svojom svirkom zabavio sve posjetitelje i planinare. Sutradan su se, već prema tradiciji, brojna planinarska društva iz Hrvatske, Mađarske, Bosne i Hercegovine te Slovenije, njih 65, okupila kod planinarskog doma Lapjak u Velikoj. Domaćin je sve počastio planinarskim doručkom i čajem, a na štandovima su se mogli kupiti razni planinarski suveniri te promidžbeni materijali Parka prirode Papuk i TZ Zlatni Papuk.

Prilikom otvaranja manifestacije sve su okupljene pozdravili Bruno Horvat, predsjednik HPD-a Sokolovac, Tomislav Galić, direktor Turističke zajednice Zlatni Papuk, Goran Pavić, predstavnik Parka prirode Papuk, Valentin Raguž, pročelnik u Općini Velika, Maja Jakobović, direktorica TZ-a

Požeško-slavonske županije, Oto Tosenberger, predsjednik Udruge Slavonski planinari i Maja Petrović, pročelnica za društvene djelatnosti Grada Požege. Ratimir Čajka, koordinator vodiča HPD-a Sokolovac, upoznao je sudionike sa šest pravaca kojima će hodati sudionici, dužine od tri do sedam sati hoda. Ukupno je više od 2000 planinara i drugih ljubitelja prirode krenulo stazama Papuka te preplavilo šumu uživajući i pozdravljajući dolazak proljeća. Nakon povratka svi su sudionici mogli degustirati enološku i gastronomsku ponudu toga kraja te kupiti nešto za uspomenu. Večer su, uz domaće glazbene snage, začiniili Požeški tamburaši, koji su okupljene zabavljali do kasnih večernjih sati. Za sljedeću godinu HPD Sokolovac najavljuje brojna iznenađenja i novine kako bi brojni posjetitelji i gosti mogli uživati u najvećoj planinarskoj manifestaciji na ovim prostorima.

Bruno Horvat

Predstavljen turističko-planinarski zemljovid Zrinske gore

Hrvatska gorska služba spašavanja, u suradnji s Gradom Hrvatskom Kostajnicom i Općinom Majur, predstavila je 21. travnja u Hrvatskoj Kostajnici novi turističko-planinarski zemljovid Zrinske gore. Zemljovid je namijenjen domaćim i stranim planinarima i turistima zainteresiranim za boravak u prirodi, a koristit će i članovima HGSS-a u akcijama spašavanja.

HGSS nastoji s pomoću vjerodostojnih i aktualnih tematskih turističko-planinarskih zemljovida i vodiča preventivno djelovati u sprječavanju nesreća i povećati sigurnost kretanja teško prohodnim i nepristupačnim prirodnim predjelima te promicati sportsko-rekreativne, prirodne, kulturne i turističke sadržaje u ruralnim područjima Hrvatske.

Kako bi se ostvarili ciljevi HGSS-ova programa izdavanja turističko-planinarskih zemljovida, oni su pristupačni cijenom i lako dostupni korisnicima.

Zemljovidom Zrinske gore obuhvaćeno je 14 km planinarskih putova, 3,3 km poučnih staza te 69 km biciklističkih staza. U terenski je rad uloženo više od 70 radnih sati, a još 15 sati utrošeno je na obradu terenskih podataka. Cjelokupan terenski rad obavljen je volonterski. Svaka planinarska staza ucrtana u HGSS-ove zemljovide fizički je provjerena i zabilježena GPS uređajem te obrađena u GIS aplikaciji, što podacima na zemljovidu daje najveću pouzdanost. Sve su HGSS-ove karte dostupne, osim u tiskanom i web obliku, i putem aplikacija Avenza i LocusMaps za pametne mobilne telefone. Zemljovidi HGSS-a mogu se nabaviti ili naručiti u Uredu HPS-a ili putem web-knjižare na web-stranici HPS-a.

Petar Prpić

3.– 4. 6. DANI HRVATSKIH PLANINARA (Papuk, Velika)
HPS i HPD Sokolovac, Požega

3. 6. 6. Pohod za hrvatske branitelje poginule na Velebitu
HPD Gora, Zagreb

3. 6. Dan planinara HPD-a MIV
HPD MIV, Varaždin

4. 6. Cvjetne staze Ravne gore, ljetni pohod – Ijljan zlatan
PD Ravna gora, Varaždin

11. 6. 18. Virovitički susret planinara
HPD Papuk, Virovitica

11. 6. 30. Antunovski piknik
PD Krndija, Našice

11. 6. 5. pohod na Snježnik i Trofej Platak
HPD Platak, Rijeka

11. 6. Orijentacijska vježba SPV-a Rijeka
SPV Rijeka, Rijeka

17. 6. Dan PD-a Naftaplin
PD Naftaplin, Zagreb

17. 6. Dedin pohod po Medvednici
PD Medvednica, Zagreb

18. 6. 20. Pohod po Goranskom planinarskom putu
HPD Zagreb-Matica, Zagreb

18. 6. Dan Lipe, 71. rođendan HPD-a Lipa
HPD Lipa, Sesvete

18. 6. Pohod na Veliku Slavicu
PD Pljusak, Rijeka

18. 6. Pohod Tragom vitezova Ivanovaca
PK Ivanec, Ivanec

23. – 25. 6. Obilježavanje 100. obljetnice planinarstva u Zlataru
HPD Oštrc, Zlatar

24. 6. Pohod na Bijelu kosu
PD Rudač, Moravice

25. 6. Bosutski dani
PD Frankopan, Rokovci – Andrijaševci

25. 6. Ivanje na Ivančici
HPD Ivančica, Ivanec

25. 6. Izlet na Babića jezero
SPV Šibenik, Šibenik

25. 6. Svetoivanjski pohod
PD Izvor, Kalinje – Sveti Ivan Zelina

30. 6. Noćni uspon na Malačku – Noć punog mjeseca
HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Stari

1. 7. Obilježavanje 50. obljetnice PD-a Željezničar
PD Željezničar, Gospić

1. 7. Petrovo na Petrovom vrhu
PD Petrov vrh, Daruvar

1. 7. Tradicionalni noćni uspon na Svetog Juru
HPD Imotski, Imotski

2. 7. Ljetni pohod Vinica – Martinščak
HPD Vinica, Duga Resa

2. 7. Obilježavanje Dana grada Vrgorca i blagdana sv. Petra i Pavla – Pohod na Gradinu (vrh Gomila)
HPD Vrgorac, Vrgorac

2. 7. Pohod Zora na Učki
PD Kamenjak, Rijeka

9. 7. Noćni uspon na Vošac
HPD Veliko Brdo, Veliko Brdo

9. 7. Pohod planinarskim putom Po starim gradovima Ivanščice, dionica Milengrad – Belecgrad
HPD Oštrc, Zlatar

14. – 16. 7. Memorijalni skup planinara Ivica Plazonić
HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Stari

22. 7. 20. planinarski pohod Skradskim stazama do Sv. Bernarda
PD Skradski vrh, Skrad

22. 7. Tradicionalni noćni pohod na Strahinjščicu
HPD Radoboj, Radoboj

29. – 30. 7. Logorovanje na Mrkvištu
PD Zavižan, Senj

30. 7. 40. akcija Kretanjem do zdravlja
HPD Ivančica, Ivanec

12. 8. Noćni uspon na Konja
PD Jelinak, Trilj

12. 8. Zalazak Sunca Obruč 2023.
PD Pliš, Klana

26. – 27. 8. Pohod po Diljskoj plan. obilaznici Tri jezera
PD Dilj gora, Slavonski Brod

27. 8. 20. ljetni planinarski pohod
HPD Lipa, Sesvete

27. 8. Dan PD-a Petrovac i Pohod na Petrovac
PD Petrovac 512 – Vojnić, Vojnić

1. – 3. 9. Dani planinara Dalmacije
HPD Malačka – Donja Kaštela, Kaštel Stari

2. 9. 20. Planinarski kotlić na Ravnoj gori
PD Ravna gora, Varaždin

2. – 3. 9. Noć punog mjeseca – bivakiranje na vrhu Dinare
SPV Šibenik

3. 9. 100 žena na Mjesecu
HPD Garjevica, Čazma

3. 9. 45. Tradicionalni pohod na Kamene svate
PD Susjedgrad, Podsused

3. 9. Pohod na Frušku goru
HPD Cibalia, Vinkovci

3. 9. Pohod Putevima dedeka Kajbumščaka
PD Strahinjčica, Krapina

POSLUŠAJ GLASI PRIRODE!

ČUVAJ
BIORAZNOLIKOST
HRVATSKE

*Stara šuma je
neodoljivo lijepa.
Ne mijenjaj prirodu.
Mijenjaj sebe.*

Ekološka mreža NATURA 2000 čuva
bioraznolikost, a tako čuva i tebe.
Saznaj više na glasprirode.hr

Natura 2000 – ekološka mreža područja za očuvanje prirode
– štiti ekosustave i njihove usluge koje svi koristimo.
Projekt je sufinancirala Europska unija iz Kohezijskog fonda.
Sadržaj materijala isključiva je odgovornost Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja.

Europska unija
Zajedno do fondova EU

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo gospodarstva
i održivog razvoja

EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDovi

Operativni program
KONKURENTNOST
I KOHEZIJA

Premetaljka:

PRVI ČIST ŠAH

[ime vrha]

Rješenje premetaljke iz prethodnog broja:
OBRNI PEĆ = NEPROBIĆ

Kada odgonetnete rješenje!

Rješenje premetaljke prijavite do 5. srpnja 2023. putem web obrasca na stranici

<https://www.hps.hr/premetaljka/>

Točno rješenje i imena čitatelja koji ga prijave objavit ćemo u idućem broju.

Točno rješenje premetaljke iz prethodnog broja do zaključenja ovoga broja prijavili su:

(Redoslijed imena ne prikazuje vremenski redoslijed prijave rješenja i ne predstavlja rang-listu čitatelja!)

1. Dejan Šimunović, HPD Petehovac, Delnice
2. Jozo Bušić, HPD Strmac, Nova Gradiška
3. Tomislav Martinelli, HPD Gora, Zagreb
4. Marijan Turković, HPD Klek Ogulin
5. Paula Horvatić, HPD Zaprešić
6. Darko Prusina, PD Zanatlija, Osijek
7. Marija Olujić, PD Kamenjak, Rijeka
8. Roan Rašuo, PD Skitaci, Labin
9. Krunoslav Ružić, PD Kalnik, Križevci
10. Helena Petrić, HPD Zagreb-Matica, Zagreb
11. Josip Grünfelder, PD Zanatlija, Osijek
12. Dario Abramović, PD Kamenjak, Rijeka
13. Snježana Šimunović, PD Kamenjak, Rijeka
14. Saša Traubet, PD Zanatlija, Osijek
15. Nives Trauber, PD Zanatlija, Osijek
16. Ivica Čepuran, HPD Martinščak, Karlovac
17. Sergej Stipaničev, PD Kamenjak, Rijeka
18. Vesna Čaplar, HPD Željezničar, Zagreb
19. Lucija Kerep, SPD Altius, Osijek
20. Ivan Parlov Matan, HPD Sveti Jure, Zagvozd
21. Ante Škovrlj, PK Split, Split
22. Vesna Tunuković, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
23. Nevenka Milak, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
24. Ankica Šimunić, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
25. Željko Takšić, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
26. Verica Kraljević, HPD Dirov brijeg, Vinkovci
27. Domagoj Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
28. Daliborka Pavlin, HPD Željezničar, Zagreb
29. Frane Marković, HPD Japetić, Samobor
30. Ivana Pavlić, HPD Garjevica, Čazma
31. Ivan Gracin, HPD Runolist, Zagreb
32. Krešimir Gracin, HPD Runolist, Zagreb
33. Dijana Maljevac, PD Medvednica, Zagreb
34. Željko Vinković, HPD Bilogora, Bjelovar
35. Ružica Medvarić-Bračko, HPD Bilo, Koprivnica
36. Draženko Fabijanić, HPD Željezničar, Zagreb

Vidik s Neprobića

ORISAT ŽITKOVIC

IGLU ŠPORT

NAJBOLJA PLANINARSKA OPREMA

www.iglusport.hr

GET MOVIN'

MAMMUT
SWISS 1862

NOVO U HERVISU

SHUKSAN TOUR GTX

Muška ili ženska planinarska vjetrovka

Visokokvalitetna 2,5-slojna vodootporna tkanina - **GORE-TEX®** za potpunu zaštitu od vremenskih uvjeta -
Vodeni stupac: 28 000 mm - Zračnost: RET<9 m² Pa/W - Vodoodbojna impregnacija - Materijal s certifikatom
Bluesign® - bez PFC-a - Vodootporna, lagana i iznimno se lako slaže.

bluesign®
PRODUCT

WWW.HERVIS.HR